

Vogelwerkgroep De Kempen

Broedvogelinventarisatie van het gebied Grootmeer en Kleinmeer in 2009

Vogelwerkgroep De Kempen

J. Kolsters, W. Deeben, W. de Veer, J. van Kessel en P. Wouters

November 2009

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Gebiedsbeschrijving	3
3. Werkwijze	5
4. Resultaten	6
5. Bespreking van de soorten	7
6. Ecologische vogelgroepen	19
7. Beheersadviezen	28
Literatuur	31
Soortkaarten	32

Fotografie omslag

Wim Deeben

Fotografie binnenwerk

Marc Gottenbos ► blz. 18

Wil de Veer ► blz. 8, 9

Wim Deeben ► blz. 2, 4, 7, 10

Jan Kolsters ► blz. 28, 30

Digicam.de ► blz. 13, 16

© Vogelwerkgroep De Kempen 2009.

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vogelwerkgroep De Kempen en/of Bureau Van Nierop, noch mag het zonder schriftelijke toestemming worden gebruikt voor commerciële toepassingen en/of voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Wijze van citeren: Vogelwerkgroep De Kempen 2009. Broedvogelinventarisatie van het gebied Grootmeer en Kleinmeer in 2009.

1. Inleiding

In het voorjaar en de zomer van 2009 is in het gebied Groot- en Kleinmeer een standaard broedvogelinventarisatie uitgevoerd. Deze broedvogelinventarisatie werd uitgevoerd door Vogelwerkgroep De Kempen in opdracht van bureau Van Nierop. De inventarisatie is gebaseerd op tien vroege-ochtendbezoeken. Bij één van deze bezoeken zijn de beide vennen vanaf de waterkant geïnventariseerd waarbij gebruikt

gemaakt werd van een waadpak. De vroege-ochtendbezoeken zijn aangevuld met een paar avondbezoeken en vele tellingen vanaf de observatiepost. De vogels op en rond het Kleinmeer konden goed worden geobserveerd, mede omdat Brabant Water toestemming heeft gegeven om het afgesloten terrein te mogen betreden. Tevens heeft Brabant Water het drukwerk verzorgd, waarvoor hartelijk dank.

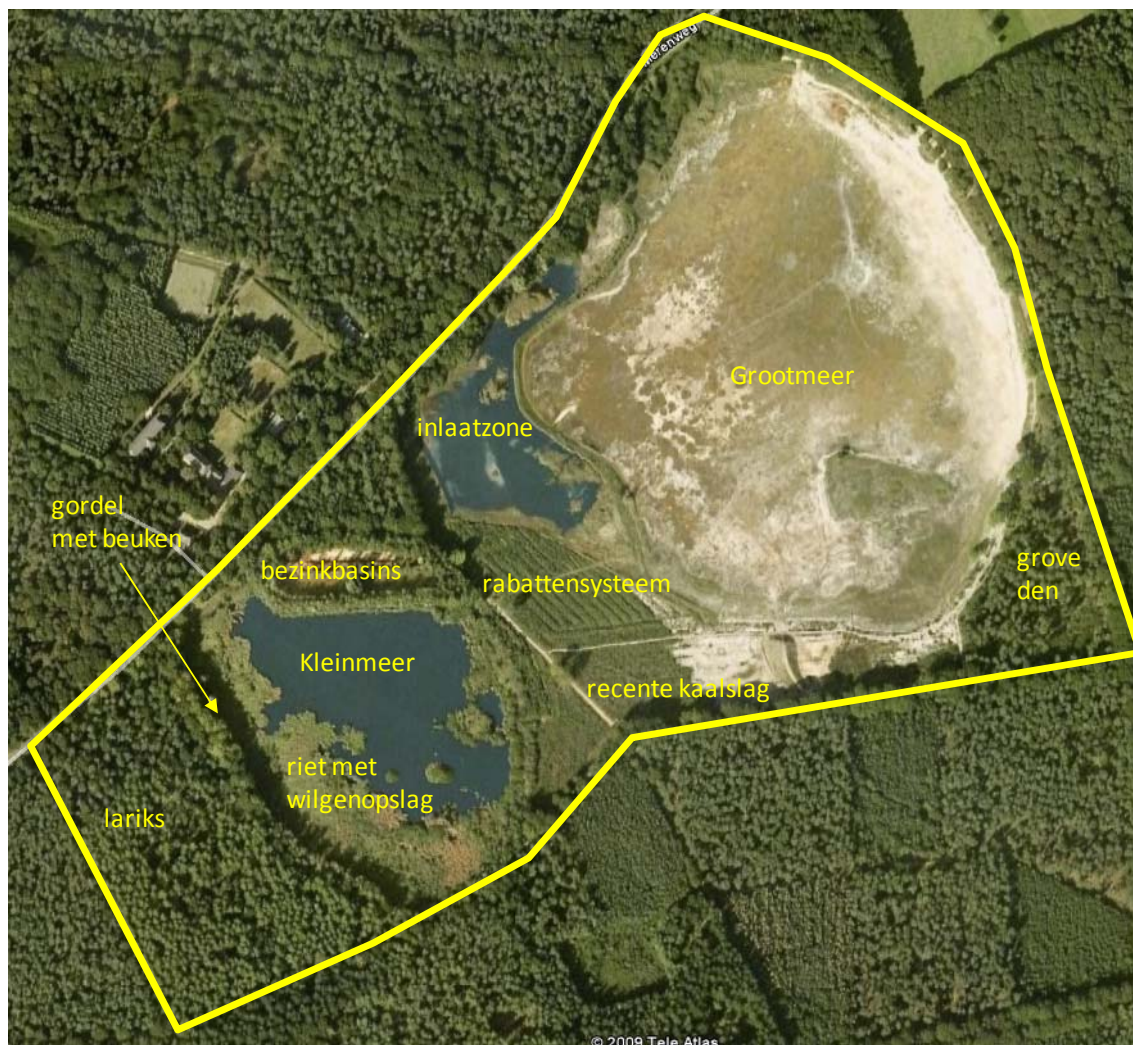
De clustering en de interpretatie van de waarnemingen zijn uitgevoerd conform de 'Handleiding Broedvogel Monitoring Project' van SOVON (van Dijk 2004). Strikt genomen is de broedvogelinventarisatie een territorium kartering. Met behulp van genoemde handleiding wordt dus een zo goed mogelijke schatting gemaakt van het aantal territoria aan de hand van de vastgelegde waarnemingen tijdens de veldbezoeken. Bij kleine gebieden is het onvermijdelijk dat er veel randeffecten optreden. Hieronder wordt verstaan dat territoria die net buiten het gebied liggen vaak voldoende waarnemingen binnen de gebiedsgrenzen opleveren om een territorium toe te kennen. De territoria zijn dus wel degelijk reëel maar moeten op grond van het aantal waarnemingen binnen het gebied, dus ook binnen het gebied gelegd worden terwijl ze eigenlijk grotendeels buiten het gebied liggen. Omwille van de standaardisatie van broedvogelkarteringen volgens genoemde SOVON handleiding is deze werkwijze hier ook gehanteerd. Doorgaans leveren kleinere gebieden dus een wat hoger aantal territoria op. Met een oppervlakte van het onderzoeksgebied van 37 hectare zal het genoemde effect hier ook in enige mate optreden.

Broedvogelpopulaties in een gebied zijn dynamisch en zullen van jaar tot jaar verschillen. Enerzijds wordt dit veroorzaakt door interne factoren (binnen het gebied) en dat kunnen zowel biotische factoren zijn zoals successie in de begroeiing als abiotische factoren zoals de hoeveelheid open water in het gebied. Externe factoren liggen buiten het gebied en zouden bijvoorbeeld sterfte in het overwinteringsgebied kunnen zijn of sterfte tijdens de trek. Het is daarom van belang om voor een gebied een reeks van inventarisaties op te bouwen die uiteraard steeds volgens dezelfde gestandaardiseerde methode worden uitgevoerd. Aan de hand van het verloop van de broedvogelbevolking over de jaren kan het effect van een bepaald beheer worden vastgesteld.

2. Gebiedsbeschrijving

Het onderzoeksgebied heeft een totale oppervlakte van 37 hectare en ligt ten zuiden van de weg Wintelre-Vessem. In feite bestaat het gebied uit de beide vennen Grootmeer en Kleinmeer met hun oeverzones en een paar percelen bos en wat kaalslagen. Het Grootmeer had ten tijde van de inventarisatie 15 hectare open water. In het Kleinmeer bedroeg het oppervlak open water 2.5 hectare.

Figuur 1. Het gekarteerde gebied gemarkeerd met de gele lijn

Het Grootmeer is momenteel in twee delen gesplitst. Aan de westzijde bevindt zich een zone waar water vanuit het pompstation in het ven gelaten kan worden. Deze zone is van het eigenlijke Grootmeer gescheiden door middel van een smal dijkje. De inlaatzone doet dienst als een voorbezinkbasin voordat het water het eigenlijke Grootmeer instroomt. Tussen het Grootmeer en het Kleinmeer is in het jaar 2000 een rabattensysteem aangelegd om het in te laten water door te voeren en te laten functioneren als een heliofytenfilter dat het nitraat- en fosfaatgehalte van het spoelwater moest verlagen. Dit systeem bleek niet goed te functioneren omdat het

water slechts door één van de sloten stroomde (Van Nierop 2009). Het rabattensysteem is nu begroeid met een jong bos met veel braam en berk. In de jaren 2003-2005 is het Grootmeer regelmatig drooggevallen. Vanaf eind 2006 wordt er weer water ingelaten volgens een inlaat protocol (Van Nierop 2009). Ten westen van het Kleinmeer ligt een perceel Japanse lariks ter grootte van een halve hectare. Aan de noordzijde van het Kleinmeer boven de voorbezinkbasins ligt een perceel fijnspar. Ten zuidoosten van het Grootmeer ligt een perceel grove den dat ook gekarteerd is.

Het Kleinmeer wordt ten noorden begrensd door een smalle rietkraag en aan de andere zijden door een brede rietkraag die op veel plaatsen doorgroeit is met wilgenstruweel. Het Grootmeer heeft aan de noordoostkant een bredere rietkraag, omzoomd met wilgenkoepels. De inlaatzone van het Grootmeer bevat ook bredere rietkragen. Voor de rest heeft het Grootmeer slechts hier en daar een smalle rietkraag.

Ten zuiden van het Grootmeer is bos gekapt en dit gebied heeft zich omgevormd tot een schrale graslandvegetatie met bochtige smele, pijpenstrootje, struikhei met hier en daar braamstruiken en opslag van Amerikaanse eik.

3. Werkwijze

De basis van de broedvogelinventarisatie wordt gevormd door de vlakdekkende vroege-ochtendbezoeken. De meeste vogelsoorten vertonen rond de ochtendschemer het meeste territoriumindicerend gedrag. Vaak is dit in de vorm van zang maar ook balts en afleidingsgedrag zijn belangrijke aanwijzingen voor territoriumbezit. De vroege-ochtendbezoeken moeten goed gespreid worden over het broedseizoen omdat er ook een grote spreiding bestaat in de broedperiodes voor de verschillende soorten. In onderstaande tabel zijn de data en tijden van de vroege-ochtendbezoeken weergegeven.

Tabel 1. Data en tijden van de vroege-ochtendbezoeken

Datum	Tijd
2 maart	7.45 – 9.30
18 maart	6.25 – 7.50
1 april	7.00 – 9.30
12 april	6.15 – 9.45
30 april	5.30 – 9.30
9 mei	5.10 – 8.10
21 mei	5.05 – 11.30
1 juni	5.00 – 8.30
13 juni	4.15 – 8.15
27 juni	4.15 – 7.05

Tijdens ieder bezoek is het gehele gebied te voet afgelegd en wel zodanig dat alle zingende vogels konden worden waargenomen. Bij het bezoek op 21 mei is, gebruikmakend van een waadpak, langs de waterzijde van de rietkragen gelopen. Dit wordt hoofdzakelijk gedaan om de kleine karekieten op te sporen. Kleine karekieten broeden bijna altijd in riet dat in het water staat en beginnen pas goed te zingen als er een stokje of iets dergelijks in het riet wordt geworpen. Wordt deze methode niet toegepast dan zal er altijd sprake zijn van een forse ondertelling.

Speciaal voor de bosuil is er op 30 januari en op 19 februari een avondbezoek gebracht met geluidnaboetsing. Op 30 mei en 25 juni is er een avondbezoek gebracht speciaal voor de nachtzwaluw. Hierbij werd eveneens gebruik gemaakt van geluidnaboetsing.

Naast de genoemde bezoeken is er ook vaak gepost op de uitkijktoren vanwaar het Grootmeer vrij goed te overzien is. Deze waarnemingen gelden als aanvulling op de vroege-ochtendbezoeken en zijn vooral van belang voor de bepaling van het aantal watervogels.

4. Resultaten

Na het clusteren van de waarnemingen per soort konden de territoria worden vastgesteld volgens de gestandaardiseerde interpretatiecriteria (van Dijk 2004). In totaal zijn 56 soorten broedvogels vastgesteld binnen de gebiedsgrenzen met een totaal van 307 territoria.

Tabel 2. Totaal aantal territoria van de verschillende broedvogels

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Dodaars	6	Winterkoning	6
Fuut	3	Heggenmus	4
Geoorde fuut	5	Roodborst	8
Grauwe gans	5	Merel	19
Canadese gans	3	Zanglijster	1
Nijlgans	1	Kleine karekiet	29
Krakeend	3	Grasmus	4
Wilde eend	22	Tuinfluitier	9
Zomertaling	1	Zwartkop	12
Slobeend	1	Tjiftjaf	15
Tafeleend	2	Fitis	14
Kuifeend	5	Goudhaan	4
Wespendief	2	Staartmees	4
Havik	1	Matkop	1
Buizerd	1	Kuifmees	5
Boomvalk	1	Zwarte mees	2
Waterhoen	6	Pimpelmees	9
Meerkoet	13	Koolmees	19
Holenduif	1	Boomklever	3
Houtduif	5	Boomkruiper	8
Zomertortel	3	Wielewaal	1
Koekoek	1	Gaai	3
Bosuil	2	Zwarte kraai	2
Groene specht	1	Vink	11
Grote bonte specht	6	Groenling	2
Kleine bonte specht	1	Geelgors	1
Boomleeuwerik	1	Rietgors	5
Boompieper	2		
Witte kwikstaart	2	Totaal aantal territoria	307
		Totaal aantal soorten	56

5. Bespreking van de soorten

Dodaars   **6 territoria**

Wat meteen opvalt aan de stippenkaart is dat alle zes territoria van de dodaarzen in het Grootmeer liggen. Op het Kleinmeer is niet één waarneming genoteerd. De dodaars is een zichtjager die voornamelijk leeft van dierlijk voedsel zoals waterkevers, insectenlarven en kleine visjes. In dat verband is het begrijpelijk dat het voorkomen van de dodaars zich beperkt tot het Grootmeer omdat dit ven vrij ondiep is en helder water bevat. Het Kleinmeer is wat dieper en het water is aanzienlijk minder helder. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de dikke sliblaag die zich in het Kleinmeer bevindt. Van vier paren zijn ook jongen waargenomen.

Fuut   **3 territoria**

De fuut is een typische viseter. Vissen tot ongeveer 20 cm lengte zijn voor de fuut van belang. De vissen worden soms met een verbazingwekkend hoge snelheid onder water achtervolgd. Van de drie territoria lag er één in het Kleinmeer. Blijkbaar bevatte beide vennen voldoende bejaagbare vissen in het broedseizoen. Op beide vennen zijn ook jongen waargenomen.

Geoorde fuut   **5 territoria**

Evenals bij de dodaars bestaat het voedsel voornamelijk uit waterinsecten. De geoorde fuut pikt echter ook vaak insecten van het oppervlak. De vijf territoria bevinden zich ook allemaal op het Grootmeer.

Grauwe gans   **5 territoria**

Vanaf eind jaren negentig van de vorige eeuw is de grauwe gans aan een ware opmars begonnen in de Kempen. In de broedtijd zijn grauwe ganzen erg schuw en daardoor gemakkelijk over het hoofd te zien. Bij het Kleinmeer is meer dekking dan bij het Grootmeer wat waarschijnlijk de lichte voorkeur voor het Kleinmeer verklaart. Er zijn meerdere succesvolle broedsels van de grauwe gans vastgesteld in het gebied.

Canadese gans   **3 territoria**

De opmars van de Canadese gans is van nog recentere datum dan die van de grauwe gans. Of er ook daadwerkelijk gebroed is in het gebied is zeer te betwijfelen. De Canadese gans broedt meestal op eilanden en op graslanden. Er zijn geen jongen gezien.

Nijlgans**1 territorium**

De nijlgans is een aantal malen waargenomen in het gebied. Ook deze soort heeft zeer waarschijnlijk niet binnen de grenzen van het onderzoeksgebied gebroed.

Krakeend**3 territoria**

De laatste decennia is de krakeend eveneens sterk toegenomen in de Kempen. Die toename is zelfs een landelijk fenomeen. Het voedsel van de krakeend is voornamelijk plantaardig. Krakeenden zijn in het broedseizoen alleen waargenomen op het Grootmeer.

Wilde eend**22 territoria**

Op grond van het aantal waarnemingen binnen de datumgrenzen komt het aantal paren op 22. De wilde eend heeft een groot aanpassingsvermogen en komt op veel plaatsen tot broeden. Deze plaatsen kunnen soms ver verwijderd liggen van het water. Meer dan driekwart van de paren bevond zich op het Grootmeer. Dat is ook ongeveer de verhouding in oppervlakte water tussen het Grootmeer en het Kleinmeer waardoor gesteld kan worden dat de wilde eenden gelijkmatig verdeeld zijn. De territoria zijn in een raster ingetekend want het is onmogelijk om de precieze territoria aan te geven.

Zomertaling**1 territorium**

De zomertaling is een lange-afstandstrekker die op de Rode Lijst te boek staat als 'kwetsbaar'. Op de zandgronden beperkt het voorkomen van de zomertaling zich voornamelijk tot de kleinere wateren met een goede oeverbegroeiing. In het onderzoeksgebied hield de zomertaling zich steeds alleen op in het Grootmeer. Op

het Kleinmeer is de oeverbegroeiing echter beter ontwikkeld. De beschikbaarheid van voedsel, dat voor de zomertaling zowel plantaardig als dierlijk is, zal waarschijnlijk op het Grootmeer gunstiger zijn.

Slobeend   **1 territorium**

Voor de slobeend gelden een aantal aspecten die ook voor de zomertaling gelden namelijk: op de zandgronden worden meestal de rijk begroeide wateren bezet. Ook de slobeend wordt op de Rode Lijst aangemerkt als 'kwetsbaar'.

Met de opvallend grote snavel worden fijne voedseldeeltjes uit het water gefilterd. Op een enkele uitzondering na werd ook de slobeend steeds aangetroffen op het Grootmeer.

Tafeleend   **2 territoria**

In het begin van het seizoen werden veel pleisterende tafeleenden aangetroffen op het Grootmeer. Het maximale aantal bedroeg 123 exemplaren op 1 maart. In het broedseizoen werden nog twee paren vastgesteld. De tafeleend is een duikeend die zijn, hoofdzakelijk plantaardig, voedsel van de bodem haalt. De aanwezigheid van voldoende open water is daarom voor de tafeleend van belang.

Kuifeend   **5 territoria**

De kuifeend heeft een gevarieerd dieet maar leeft meer van dierlijk voedsel dan de tafeleend. De kuifeend is net als de tafeleend ook een duikeend en zoekt slechts zelden grondelend zijn voedsel. De laatste jaren doet de kuifeend het behoorlijk goed in de Brabantse vennen. Er werden vier territoria vastgesteld op het Grootmeer en één op het Kleinmeer.

Wespendief   **2 territoria**

Van de wespendief zijn waarnemingen gedaan van twee paren binnen het onderzoeksgebied. Deze waarnemingen voldoen aan de criteria volgens de SOVON handleiding om aan te merken als territorium. Wespendieven hebben vaak grote territoria en een uitgestrekt jachtgebied. Bij relatief kleine onderzoeksgebieden, zoals hier, bestaat de kans dat het onderzoeksgebied deel uitmaakt van het territorium of jachtgebied van een of meerdere paren. Vanuit het onderzoek naar wespendieven van Vogelwerkgroep De Kempen (van Kessel in voorbereiding) is duidelijk geworden dat beide paren zeker niet binnen het gebied gebroed hebben.

Havik **1 territorium**

Het aaneengesloten bosgebied van de Buikheide/Halve Mijl, waar het onderhavige onderzoeksgebied deel van uit maakt, herbergt meestal meerdere territoria. Voor een van de paren voldeden de waarnemingen aan de criteria om een territorium toe te kennen.

Buizerd **1 territorium**

Voor de buizerd kon één territorium worden toegekend. De schrale graslanden ten zuiden van het Grootmeer zijn voor de buizerd aantrekkelijk. Het bosgebied Buikheide/Halve Mijl herbergt doorgaans rond de tien paren.

Boomvalk **1 territorium**

Veelvuldig is de boomvalk boven de vennen gesignaleerd. De vennen zijn een uitstekend jachtgebied voor boomvalken. Broeden is waarschijnlijk gebeurd in het omliggende bosgebied.

Waterhoen **6 territoria**

Vier van de zes territoria zijn gelegen in het Kleinmeer. De dichte, brede rietoevers bieden voldoende nestgelegenheid en blijkbaar ook genoeg voedsel. Waterhoenders foerageren graag in grasland en als dat voorhanden is dan is de oeverbegroeiing van minder belang. In het onderzoeksgebied zijn die graslanden niet voorhanden. De territoria van het Grootmeer liggen beide in de inlaatzone waar ook wat bredere rietkragen aanwezig zijn.

Meerkoet **13 territoria**

De meerkoet kan goed wennen aan mensen. In tegenstelling tot het waterhoen komt de meerkoet ook tot broeden in het oostelijk deel van het Grootmeer waar bij goed weer de recreatiedruk behoorlijk groot is. Het voedsel is voor het grootste deel plantaardig en wordt vaak duikend bemachtigd. Daarnaast wordt ook dierlijk materiaal gegeten.

Holenduif **1 territorium**

In het perceel grove den ten zuidoosten van het Grootmeer werd één territorium vastgesteld. De holenduif is afhankelijk van grote hopen om tot broeden te komen. Een bosgebied als de Buikheide bevat een gemiddelde dichtheid van 1–3 territoria per 100 ha. (Kolsters, de Veer 2007).

Houtduif   **5 territoria**

De houtduif is een algemene soort in de Noord-Brabantse bossen, waarbij de sparrenpercelen duidelijk favoriet zijn (Kolsters, de Veer 2007). Ook tijdens deze inventarisatie kwamen de meeste waarnemingen uit het perceel fijnspar ten noorden van het Kleinmeer.

Zomertortel   **3 territoria**

De gevonden territoria van de zomertortel lagen rond het Kleinmeer waar een wat besloten karakter heerst. Ten oosten van het Kleinmeer is de begroeiing struweelachtig en dat blijkt een gewild biotoop voor de zomertortel.

Koekoek   **1 territorium**

Aangezien ieder vrouwtje van deze soort gespecialiseerd is op één zangvogelsoort waarop geparasiteerd wordt is het waarschijnlijk dat het hier residerende vrouwtje parasiteert op de kleine karekiet omdat deze een van de meest geparasiteerde soorten is en hier ook de meest voorkomende soort is. De waarnemingen concentreerden zich ten oosten van het Kleinmeer.

Bosuil   **2 territoria**

De bospercelen bij het Kleinmeer bieden ruimte voor twee bosuillenterritoria. Ook hier geldt weer dat de territoria zich over een groter gebied uit kunnen strekken. De bosuil is de laatste decennia enorm toegenomen in de Kempen.

Groene specht   **1 territorium**

In tegenstelling tot de andere hier voorkomende spechtensoorten is de groene specht voornamelijk een bodemfoerageerder. De groene specht leeft grotendeels van mieren en hun broed. Een onderzoek aan de uitwerpselen tijdens het broedseizoen in de Buikheide wees uit dat de zwartbruine wegmier (*Lasius niger*) verreweg de belangrijkste prooisoot (88.3%) is (Kolsters, de Veer 2007). Foerageren gebeurt voornamelijk op open boomloze terreinen. Dit kunnen echter ook bredere, met gras begroeide, bospaden zijn. De kaalslagen ten zuiden van het Grootmeer worden regelmatig door de groene specht bezocht om voedsel te zoeken.

Grote bonte specht   **6 territoria**

De bospercelen rond de vennen bieden vestigingsmogelijkheden voor een aantal territoria. De territoria zullen ook bij de grote bonte specht weer gedeeltelijk in het onderzoeksgebied liggen en deels erbuiten. Net ten noorden van de vennen zijn oudere Amerikaanse eiken als laanbeplanting aanwezig. Deze bomen bevatten veel geschikte nestholtes voor de grote bonte specht. Daarnaast zijn ook de dode berken, die hier en daar in de naaldbospercelen staan, van belang.

Kleine bonte specht   **1 territorium**

De kleine bonte specht krijgt de laatste jaren steeds beter voet aan de grond in de Kempen. Naast de traditioneel bezette beekbegeleidende bossen worden ze ook

steeds meer vastgesteld in de naaldbossen die de laatste jaren geleidelijk aan meer dood hout bevatten.

Boomleeuwerik   1 territorium

De kaalslag ten zuiden van het Grootmeer blijkt voldoende groot om een paartje boomleeuweriken te huisvesten. De beschutte ligging van het open terrein zorgt voor een warm microklimaat waarvan de boomleeuwerik profiteert.

Boompieper   2 territoria

Daar waar open plekken in bossen zijn zal in de Kempen de boompieper meestal niet ontbreken. Dit kunnen zowel jonge bosaanplantingen zijn als ook wel oude bosbestanden die meer openheid in de kroonlaag vertonen (Kolsters, de Veer 2007). In het onderzoeksgebied zijn de territoria vastgesteld in een perceel met grove dennen en met brede bospaden, en in het larikspeerceel in het westelijke deel van het gebied.

Witte kwikstaart   2 territoria

Daar waar aan de waterkant kale oevers ontstaan kunnen witte kwikstaarten verwacht worden. Bij het Grootmeer wordt aan die voorwaarde voldaan en zelfs voldoende voor twee territoria. Het voedsel wordt meestal verzameld dicht bij de waterkant of zelfs in de ondiepe delen waar muggenlarven soms talrijk zijn. Het Kleinmeer bevat nagenoeg geen kale oevers en is daarom voor de witte kwikstaart niet geschikt.

Winterkoning   6 territoria

De winterkoning is niet erg kritisch voor wat betreft de terreinkeuze, zolang er bomen en struiken aanwezig zijn. De winterkoning komt verspreid over het onderzoeksgebied voor. De dichtheden kunnen van jaar tot jaar sterk verschillen door verliezen in de winter. De afgelopen winter zal wat dat betreft ook weer zijn tol hebben geëist. Winterkoningen kunnen deze verliezen wel weer snel goedmaken door veel jongen voort te brengen.

Heggenmus   4 territoria

Naast een tuinvogel is de heggenmus toch ook vooral een vogel van struwelen en jonge bosaanplantingen. In het onderzoeksgebied is voornamelijk het terrein tussen het Grootmeer en het Kleinmeer geschikt. Naast de rabatten die nog in een jong bosstadium verkeren zijn ook de struwelen rondom het Kleinmeer het meest attractief.

Roodborst   8 territoria

Het zwaartepunt voor de territoria van de roodborst ligt vrij duidelijk in het meer weelderige westelijke deel van het gebied en dan vooral rondom het Kleinmeer.

Merel **19 territoria**

De dichtheid aan territoria van de merel is rondom de vennen ongeveer twee maal zo hoog als in de omliggende bossen. Ongetwijfeld hebben de weelderige begroeiing en de mogelijkheden tot foerageren in open plekken hier debet aan. Vooral de foerageermogelijkheden zijn voor de dichtheid aan merels van belang (Kolsters, de Veer 2007).

Zanglijster **1 territorium**

Het enige territorium van de zanglijster staat in schril contrast tot de negentien territoria van de merel. Op grond van de begroeiing waren meer territoria van de zanglijster verwacht.

Kleine karekiet **29 territoria**

De kleine karekiet is de talrijkste broedvogel van het onderzoeksgebied. De grootste dichtheden worden gevonden in overjarig riet. De zuidzijde van het Kleinmeer bevat oude, brede rietkragen met grillige inhammen. Op dit soort plaatsen is de dichtheid doorgaans groot en dat is ook hier het geval. In de inlaatzone van het Grootmeer is intussen ook een rietkraag ontwikkeld die acceptabel is voor de kleine karekiet met een dichtheid die vergelijkbaar is met die van het Kleinmeer, namelijk ongeveer 1 territorium/ 100 m rietkraaglengte.

Grasmus **4 territoria**

De Grasmus heeft een voorkeur voor open terreinen met struiken. Het is een trekvogel die vrij laat arriveert. De verruigde kaalslag ten zuiden van het Grootmeer is typisch een habitat voor de grasmus. Dit is ook tevens de enige geschikte plaats voor de grasmus in het onderzoeksgebied.

Tuinfluitier **9 territoria**

Ten opzichte van de vorige soort is de tuinfluitier meer een vogel van dicht struikgewas of rietbegroeiing met opslag van struiken. De recente werkzaamheden tussen het Groot- en Kleinmeer hebben er voor gezorgd dat er momenteel geschikte habitats zijn voor de tuinfluitier. Afhankelijk van het te volgen beheer zal dit al dan niet van tijdelijke aard zijn.

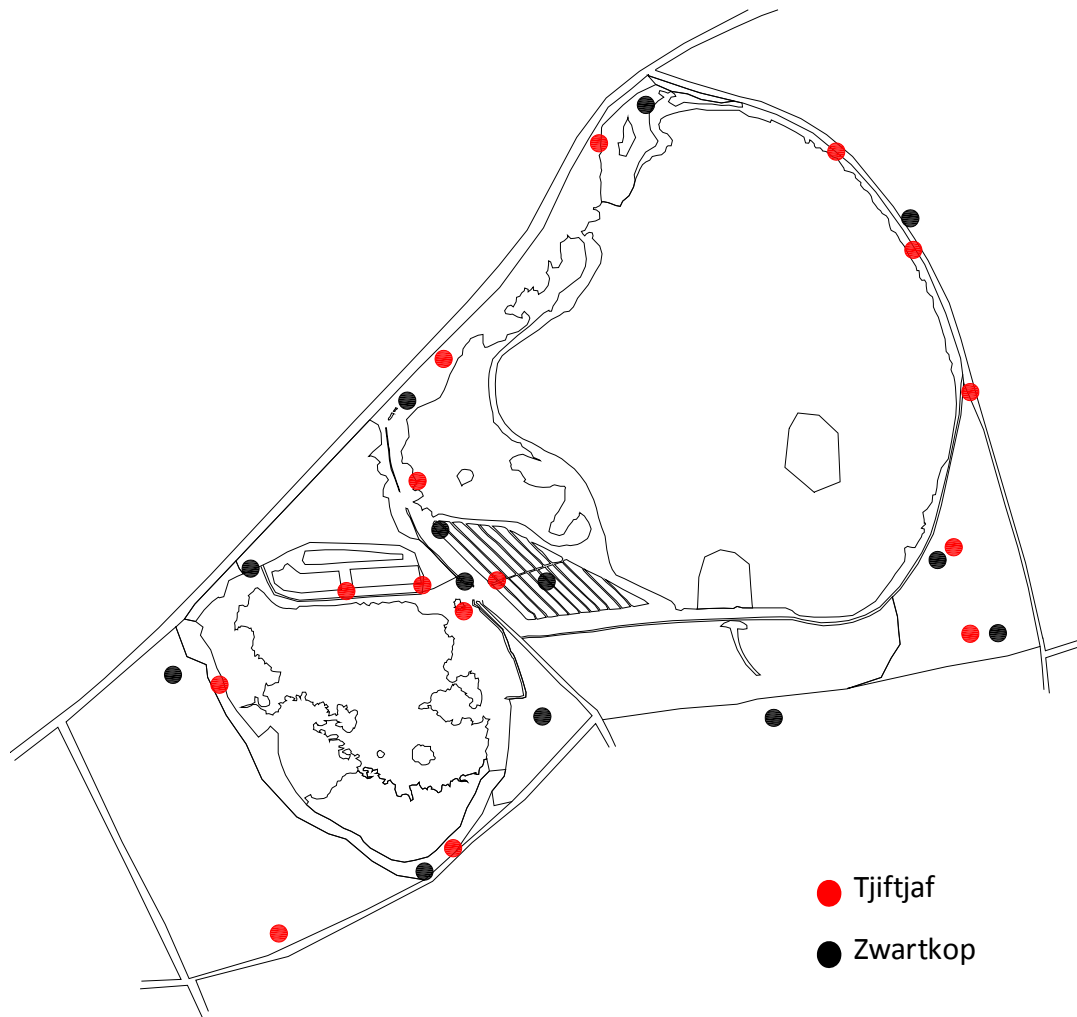
Rond het Kleinmeer bevindt zich een rietkraag met hier en daar wilgenopslag. Dit deel van het gebied is al langere tijd onaangetast en is dus een stabiel habitat voor de tuinfluitier.

Zwartkop   **12 territoria**

In de meeste vochtige weelderig begroeide gebieden met veel struiken komen de tuinfluiter en de zwartkop naast elkaar voor. Tussen het Groot- en Kleinmeer is dat ook het geval. De zwartkop komt echter ook nog voor op die plaatsen waar de begroeiing al meer het karakter van een bos krijgt. Zelfs ook in de al wat oudere bossen komt de zwartkop voor.

Tjiftjaf   **15 territoria**

De eisen die de tjiftjaf en de zwartkop aan een biotoop stellen liggen dicht bij elkaar (Kolsters, de Veer 2007 en Kolsters, Wouters 2006). Dat is ook in dit onderzoeksgebied weer duidelijk te zien, zie figuur 2.

Figuur 2. Ligging van de territoria van de tjiftjaf en de zwartkop

Fitis**14 territoria**

De eisen die de fitis aan het biotoop stelt zijn meer verwant aan die van de tuinfluiter dan aan die van de zwartkop of de tjiftjaf. Die overeenkomst met de tuinfluiter ligt dan vooral in de weelderige struikenbegroeiing in de wat vochtigere gebieden. In de drogere jonge naaldbospercelen worden wel veelvuldig fitissen aangetroffen maar nauwelijks tuinfluiters, althans in de Kempen.

Goudhaan**4 territoria**

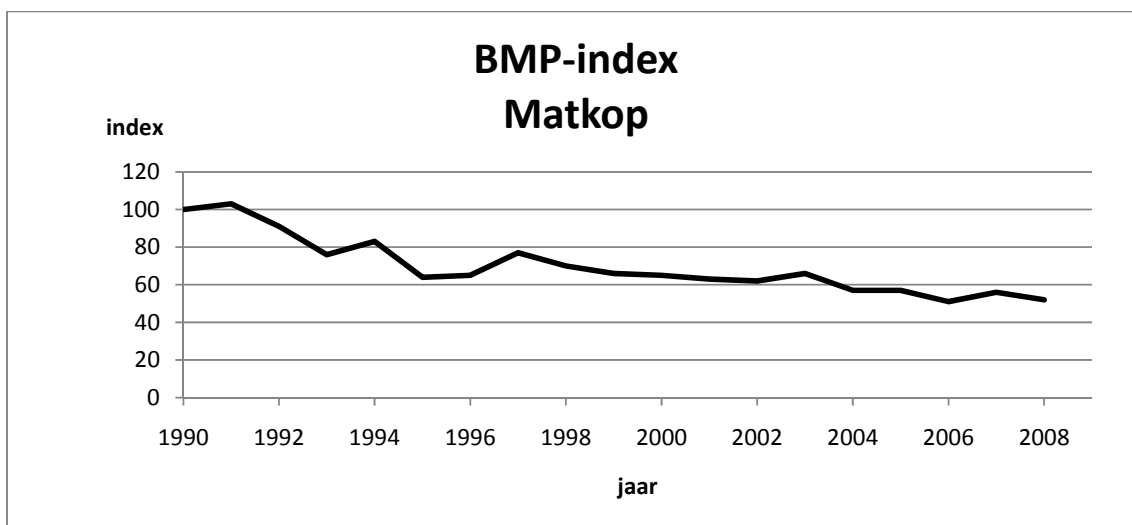
De perceeltjes naaldbos die in het onderzoeksgebied liggen herbergen een paar territoria van de goudhaan. In 2006 is aangetoond dat de dichtheid aan goudhanen in sparrenpercelen aanzienlijk hoger ligt dan in dennenpercelen (Kolsters, de Veer 2007). In het onderhavige gebied zijn de percelen naaldbos te klein om daar iets van te kunnen zeggen.

Staartmees**4 territoria**

De staartmees kan in veel soorten biotopen worden aangetroffen. De aanwezigheid van een dichte begroeiing is wel een voorwaarde. Dit kan zijn in de vorm van jonge aanplant of struiken. De broedplaats is variabel en meestal wordt het nest in de lage begroeiing gemaakt maar er zijn ook wel nesten hoger in bomen gevonden. De staartmees is vocaal niet uitbundig wat de kans op uitsluitende waarnemingen kleiner maakt. Door de grote fusieafstand die gehanteerd moet worden bij de clustering is de kans op een ondertelling daarom vrij groot.

Matkop**1 territorium**

De matkop bezet een breed scala aan bosachtige terreinen. De aanwezigheid van dood hout is een voorwaarde omdat hier vaak op gevoerageerd wordt. Het is echter niet de enige belangrijke voorwaarde want aangezien de gemiddelde hoeveelheid dood hout toeneemt in onze bossen is de trend voor de matkop negatief, zie figuur 3.

Figuur 3. Landelijke trend van de BMP-index voor de matkop (bron: SOVON)

Vanaf begin jaren negentig is een gemiddelde daling te zien van bijna vijftig procent. De matkop is opgenomen op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels en wordt aangeduid als 'gevoelig'.

Kuifmees   **5 territoria**

De kuifmees is vooral een stamfoerageerder en heeft een voorkeur voor dennen. Rondom de vennen liggen percelen grove den en dus kunnen verscheidene (deel)territoria van de kuifmees in het onderzoeksgebied worden verwacht.

Zwarte mees   **2 territoria**

In tegenstelling tot de kuifmees heeft de zwarte mees juist weer een voorkeur voor sparren. De zwarte mees foerageert vooral in de kruinen van de bomen. Één territorium lag in een sparrenperceel en het andere in een perceel lariks, met een sparrenperceel dicht in de buurt net buiten het onderzoeksgebied.

Pimpelmees   **9 territoria**

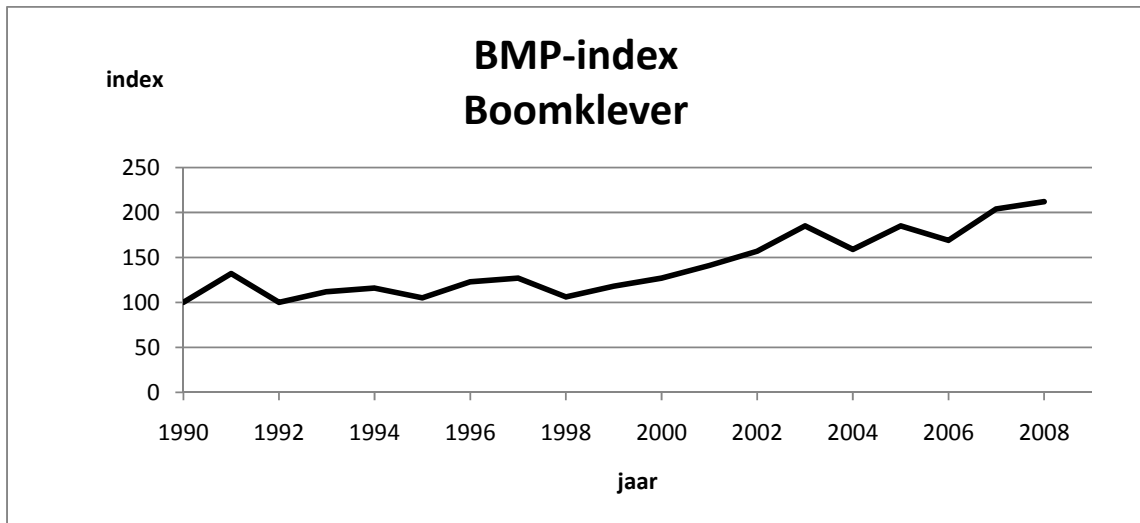
De territoria van de pimpelmees liggen verspreid over het gebied, althans waar een hogere begroeiing aanwezig is. Voor het omliggende bos is vastgesteld dat de pimpelmees een voorkeur heeft voor oudere bomen, vooral loofbomen (Kolsters, de Veer 2007).

Koolmees   **19 territoria**

Ook de territoria van de koolmees liggen verspreid over het gebied waar bomen en/of struiken staan. De koolmees is duidelijk minder afhankelijk van loofbomen en oudere opstanden dan de pimpelmees (Kolsters, de Veer 2007).

Boomklever   **3 territoria**

De boomklever is de laatste tien jaar sterk toegenomen in de Kempen. Vooral de plaatsten met oude loofbomen worden snel bezet door boomklevers. In gebieden zonder oude loofbomen, zoals monotone dennenopstanden, zijn ze nog vaak afwezig.

Figuur 4. Landelijke trend van de BMP-index voor de boomklever (bron: SOVON)

Boomkruiper   **8 territoria**

De boomkruiper heeft de laatste jaren in de bosgebieden rondom de vennen Groot- en Kleinmeer eveneens een spectaculaire toename laten zien. In het gebied ten noorden van de weg Wintelre-Vessem steeg het aantal territoria van 40 in 2001 naar 98 in 2006 (Kolsters, de Veer 2007).

Er is een sterke voorkeur voor oudere bomen, hetgeen logisch is omdat oudere boomschors doorgaans veel meer voedsel bevat in de vorm van insecten en spinnen.

Wielewaal   **1 territorium**

In de loofhoutsingel ten zuiden van het Kleinmeer werd op 13 juni een paar waargenomen. Wielewalen hebben een voorkeur voor loofbomen. In monotone naaldboompercelen worden ze meestal niet aangetroffen. De smalle loofhoutzone rondom het Kleinmeer lijkt voorlopig de enige locatie in het onderzoeksgebied voor de wielewaal.

Gaai **3 territoria**

De omliggende bosgebieden bevatten gemiddeld vijf tot zes territoria per honderd hectare. De drie territoria in het onderhavige onderzoeksgebied zorgen voor een hoger gemiddelde (het dubbele). Dit kan komen doordat de omgeving van de vennen een wat gunstigere voedselsituatie geeft maar het kan ook komen door het reeds genoemde effect dat een klein gebied relatief meer territoria geeft.

Zwarte kraai **2 territoria**

De zwarte kraai is een lastig te inventariseren soort omdat vaak veel niet-territoriale vogels aanwezig zijn. Zwarte kraaien zijn opportunisten *pur sang* en worden tegenwoordig in een zeer breed scala aan biotopen gevonden. In tegenstelling tot vele andere soorten varen zwarte kraaien vaak wel bij recreatie.

Vink **11 territoria**

De vink is ook niet erg kieskeurig voor wat betreft de samenstelling van een bos. Alleen heel jonge percelen worden minder vaak bezet. Voor de rest hebben leeftijd van de bomen (ouder dan vijftien jaar), struiklaagbedekking en openheid van de kroonlaag maar weinig invloed (Kolsters, de Veer 2007).

Groenling **2 territoria**

De weelderige begroeiing tussen het Grootmeer en het Kleinmeer is aantrekkelijk voor de groenling. De soort lijkt de laatste jaren in de lift te zitten, vooral als cultuurvolger. Het succes als cultuurvolger kan een positieve uitstraling hebben op de bezetting van het buitengebied.

Geelgors **1 territorium**

De geelgors heeft de laatste decennia een teruggang laten zien in het omringende bosgebied rondom de vennen. Deels heeft dit te maken met het feit dat er in het gebied de laatste jaren minder nieuwe kaalslagen komen. Heel jonge aanplanten blijken voor de geelgors aantrekkelijk te zijn. Deze gebieden worden verlaten als de leeftijd van de aanplant tien tot vijftien jaar oud is (Kolsters, de Veer 2007). De nieuwe kaalslag ten zuiden van het Grootmeer kan dus nog enkele jaren geschikt blijven voor de geelgors.

Rietgors **5 territoria**

De rietgors blijkt een geschikt biotoop te vinden rondom het Kleinmeer en tussen de beide vennen. De inlaatzone en de noordzijde van het Grootmeer bevatten wel een behoorlijke rietkraag en struiken maar blijven vooralsnog verstoken van rietgorzen. Blijkbaar ontbreekt er toch iets essentieels.

6. Ecologische vogelgroepen

Broedvogels hebben, evenals sommige soorten zoogdieren, een vrij groot leefgebied. De verschillen tussen de soorten kunnen echter groot zijn. Zo heeft een kleine karekiet genoeg aan wat kleine stukjes riet om het hele seizoen in leven te blijven, een nest te bouwen en jongen groot te brengen. Voor een bruine kiekendief is een dergelijk stukje riet bij lange na niet genoeg. Zij hebben een veel groter gebied nodig om voldoende voedsel te verzamelen zowel voor zichzelf als voor de nakomelingen. Een klein rietmoeras kan er nog zo fraai uitzien, als er in de omgeving te weinig geschikte gebieden zijn om te foerageren dan zal die bruine kiekendief daar nooit succesvol kunnen gaan broeden. Nu zijn dit twee uitersten en de meeste vogels zitten ergens tussen deze twee uitersten in.

Om een goed inzicht te krijgen in de kwaliteit van een gebied is het hanteren van ecologische vogelgroepen een hulpmiddel. Een ecologische vogelgroep bestaat uit soorten die ongeveer dezelfde eisen stellen aan hun leefomgeving. Ecologische vogelgroepen moeten niet verward worden met vogelgemeenschappen. Een vogelgemeenschap is een samenstelling van soorten die in een bepaald gebied aangetroffen kunnen worden. Daarbij kan de ene soort bijvoorbeeld vooral gebruik maken van de boomkruinen (wielewaal in vochtig bos) en de andere soort kan vooral gebruik maken van de struiklaag (winterkoning in vochtig bos). Beide soorten behoren tot de levensgemeenschap van dat type bos. Deze levensgemeenschap kan opgedeeld worden in verschillende groepen vogels die ongeveer dezelfde eisen aan dat bos stellen, bijvoorbeeld soorten die van de struiklaag gebruik maken (winterkoning, zwartkop) of soorten voor wie oude loofbomen cruciaal zijn (bosuil, boomklever). Deze groepen worden aangemerkt als ecologische vogelgroepen. In de praktijk komt het meestal niet voor dat in een bepaald gebied slechts soorten uit één ecologische vogelgroep voorkomen. Enerzijds komt dat door het feit dat er meerdere groepen tot een levensgemeenschap behoren en anderzijds doordat in een gebied vaak meerdere biotopen dicht bij elkaar liggen.

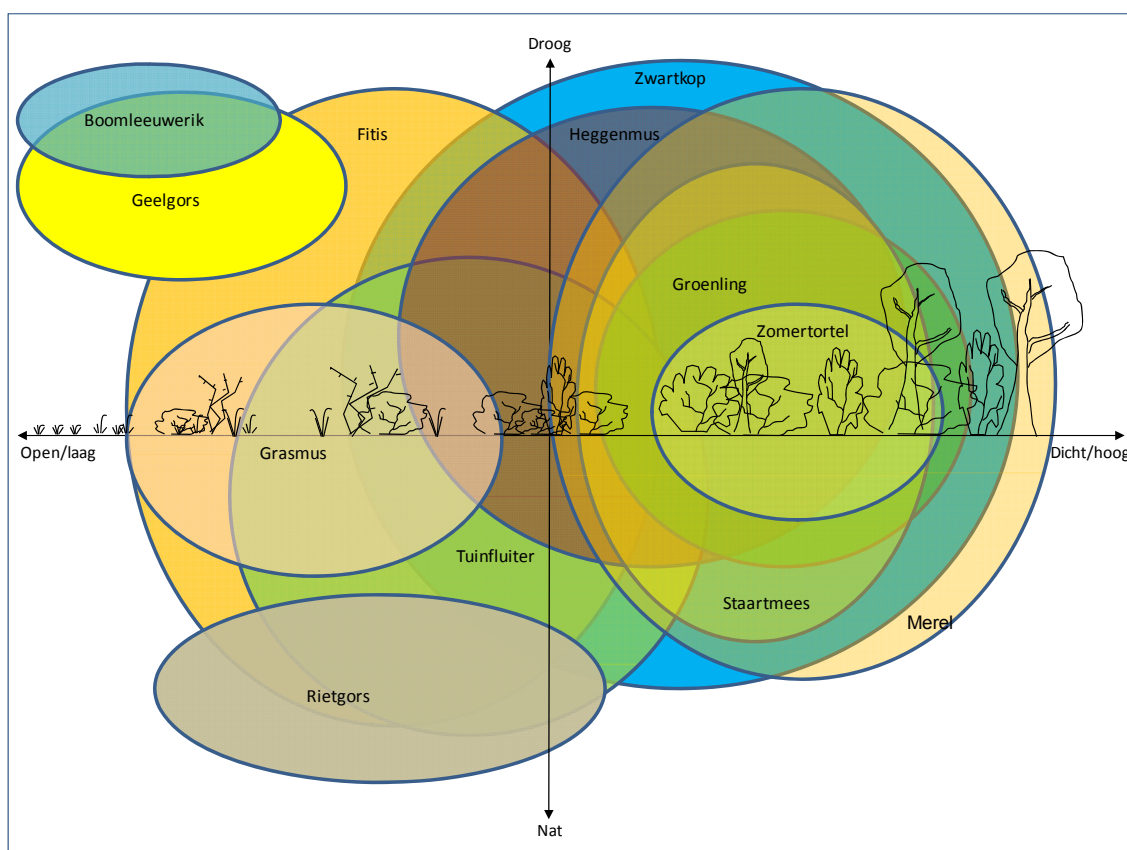
Dit laatste zien we ook bij het gebied Groot- en Kleinmeer. Vooral de laatste jaren hebben er nogal wat werkzaamheden plaatsgevonden wat uiteindelijk resulteert in een mozaïek aan biotopen dicht bij elkaar. Zo zijn de kaalslagen ten zuiden van het Grootmeer van vrij recente datum en hebben daardoor nog een open karakter. Als hier verder geen beheerswerkzaamheden plaatsvinden dan zal dit gebied geleidelijk aan weer dichtgroeien en eindigen als een oud bos. Daar gaat natuurlijk behoorlijk wat tijd overheen en tijdens de geleidelijke verandering van open gebied naar oud bos zal de vogelbevolking ook langzaam mee veranderen.

Naast het open gebied is er ook het rabattensysteem. Dit systeem is ongeveer tien jaar geleden aangelegd en verkeert nu in het stadium van hoge struiken tot jong bos. Dit gebiedje bevat momenteel veel vogelsoorten. Dit successiestadium is voor een groot aantal soorten geschikt. Voor bijvoorbeeld de tuinfluiter is het nog niet te oud en voor de merel en bijvoorbeeld de zomertortel is het al net oud genoeg. Echter voor de grasmus is het begroeiingstadium al te ver gevorderd, maar voor de vink nog

niet ver genoeg. De rietgors komt er nog wel voor maar dat komt omdat het rabattensysteem klein is en grenst aan rietland. Als het rabattensysteem vijftig hectare groot zou zijn zou het centrale deel ongeschikt zijn voor de rietgors. Kortom, het voorkomen van broedvogels in een bepaald gebied is erg complex. Bovendien is het rabattensysteem zoals het nu is niet te handhaven. De begroeiing kan geen tien jaar oud blijven. Dus als er niets gebeurt zal de bosvorming zich voortzetten en zullen op den duur de struweelvogels plaatsmaken voor de bosvogels. Natuurlijk kan het gebiedje gekapt worden maar dan begint de successie weer opnieuw en zal het gebied weer bezet worden door vogels van open gebieden.

Er kan ook voor gekozen worden om bepaalde bomen te rooien en de struiken periodiek terug te zetten. Echter ook dan verandert het karakter van het gebied omdat de bomen die gespaard worden steeds ouder worden en de struiken periodiek steeds worden verjongd.

Aan de hand van de basiseisen die vogels stellen aan hun gebied kan er gestreefd worden naar een bepaalde bezetting. Een voorbeeld van de habitateisen van een aantal soorten die in het onderzoeksgebied voorkomen is schematisch weergegeven in figuur 5.

Figuur 5. Habitatieisen schematisch voorgesteld voor een aantal aanwezige soorten

De verschillende soorten hebben een verschillende niche op de as van open/lage begroeiing naar dicht/hoge begroeiing en van nat naar droog gebied. Hoe groter het

gebied voor de soort hoe minder kieskeurig deze is. Als de verschillende open en struweelachtige gebieden onbeheerd blijven dan zullen weldra soorten als geelgors en boomleeuwerik verdwijnen. Een paar jaar later zullen de grasmussen het veld ruimen enzovoort.

Zoals gezegd is het in de praktijk vaak zo dat verschillende delen van het terrein in verschillende stadia verkeren. Sommige delen zijn al een bos op leeftijd terwijl andere delen heel recent gekapt zijn. Deze verscheidenheid zorgt ervoor dat er vaak toch heel veel soorten in het onderzoeksgebied voorkomen. De ecologische vogelgroepen voor vogels op het land, van open terrein tot volgroeid bos zullen hier als eerste behandeld worden. Later zullen de moerasvogels en watervogels worden behandeld. De voor dit onderzoeksgebied relevante groepen (open terrein tot bos) zijn samengesteld als weergegeven in tabel 3.

Tabel 3. Vogelgroepen van struwelen en bossen met hun voorkeursbiotoop

Ecologische vogelgroep	Soorten	Biotoopeisen
Grasmus-groep	Heggenmus, nachtegaal, roodborsttapuit, bosrietzanger, spotvogel, orpheusspotvogel, braamsluiper, grasmus, tuinfluiter, fitis, grauwe klauwier, kneu	Struwelen, opslag en zeer jong bos, bosranden met struiken
Winterkoning-groep	Fazant, zomertortel, winterkoning, roodborst, merel, zanglijster, zwartkop, staartmees, matkop, goudvink	Jong bos, struiklaag in bossen
Geelgors-groep	Nachtzwaluw, scharrelaar, hop, draaihals, groene specht, boomleeuwerik, boompieper, gekraagde roodstaart, klapekster, geelgors, ortolaan	Open bos, bosranden, boomgroepen met kale zandige bodem
Putter-groep	Kramsvogel, roodkopklauwier, ekster, zwarte kraai, Europese kanarie, groenling, putter, barmsijs	Bomen en boomgroepen met struwelen, bosranden (vrij) voedselrijk
Vink-groep	Houtduif, ransuil, koolmees, gaai, vink	Opgaand bos
Kruisbek-groep	Ruigpootuil, goudhaan, vuurgoudhaan, kuifmees, zwarte mees, keep, sijs, kruisbek, grote kruisbek	Opgaand bos met naaldbomen
Appelvink-groep	Houtsnip, grote lijster, bergfluiter, fluiter, tijftjaf, wielewaal, appelvink	Opgaand bos met loofbomen
Grote bonte specht-groep	Oehoe, groene specht, zwarte specht, grote bonte specht, gekraagde roodstaart, taigaboomkruiper, boomkruiper, spreeuw, ringmus	Oud opgaand bos, dood hout (holenbroeders)

Kleine bonte specht-groep	Kleine bonte specht, grauwe vliegenvanger, glanskop, pimpelmees	Opgaand bos met loofbomen (holenbroeders)
Boomklever-groep	Holenduif, bosuil, middelste bonte specht, kleine vliegenvanger, boomklever, kauw	Zwaar loofhout (holenbroeders)
Havik-groep	Wespendief, havik, sperwer, buizerd, raaf	Roofvogels van bossen

Grasmus-groep

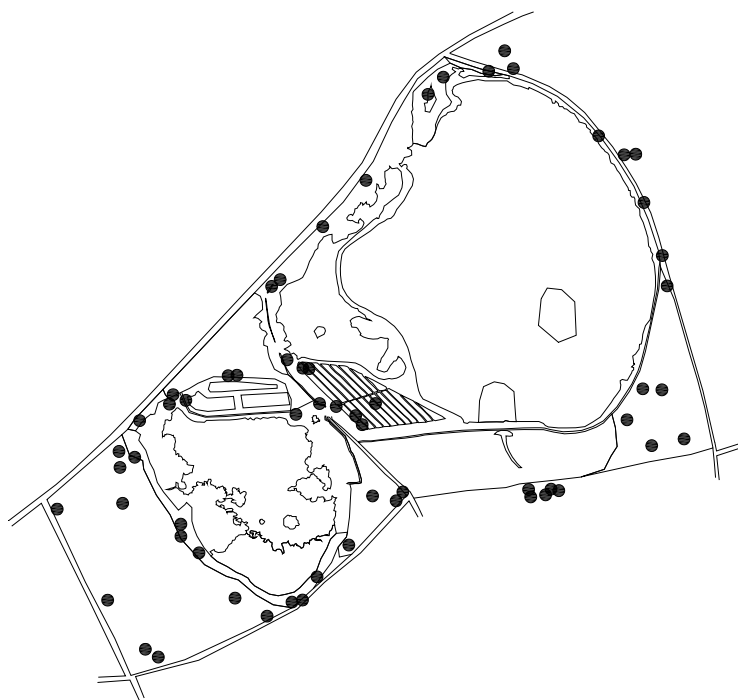

Figuur 6. Voorkomen van de grasmus-groep

De grasmus-groep is qua aantallen momenteel goed vertegenwoordigd in het onderzoeksgebied. Het open gebied ten zuiden van het Grootmeer bevat al genoeg struiken en het rabattensysteem is nog niet te oud (echter wel voor de grasmus zelf). Ook rond het Kleinmeer zorgt de wilgenopslag nog voor een geschikt biotoop voor sommige soorten uit deze groep. Een aantal soorten uit de grasmus-groep ontbreken, zoals de spotvogel, de kneu en de bosrietzanger. Hiervoor moeten de oorzaken niet specifiek in het gebied zelf gezocht worden want deze soorten blijken de laatste jaren in de hele regio sterk achteruit gegaan te zijn.

Winterkoning-groep

Figuur 7. Voorkomen van de winterkoning-groep

Figuur 7 laat veel, ongeveer het dubbele, aantal individuen zien vergeleken met de grasmus-groep. Enerzijds komt dat doordat er meer geschikt biotoop is voor deze groep. Het wordt echter ook veroorzaakt door het feit dat de winterkoning-groep veel soorten bevat die gemiddeld een klein territorium hebben. Soorten als winterkoning en roodborst bereiken doorgaans veel hogere dichtheden dan de soorten uit de grasmus-groep.

Het rabattensysteem blijkt voor deze groep, althans voor sommige soorten uit deze groep, reeds geschikt te zijn. Ook het lariksperceel in het westen blijkt door zijn open karakter voldoende ondergroei te hebben voor deze groep. De recente kaalslag ten zuiden van het Grootmeer is nog niet geschikt. Het perceel grove dennen in het zuidoosten heeft een heel open karakter en daardoor een zeer goed ontwikkelde struiklaag.

De stippen ten noorden en oosten van het Grootmeer geven territoria weer die deels gelegen zijn in de aangrenzende bossen.

Geelgors-groep

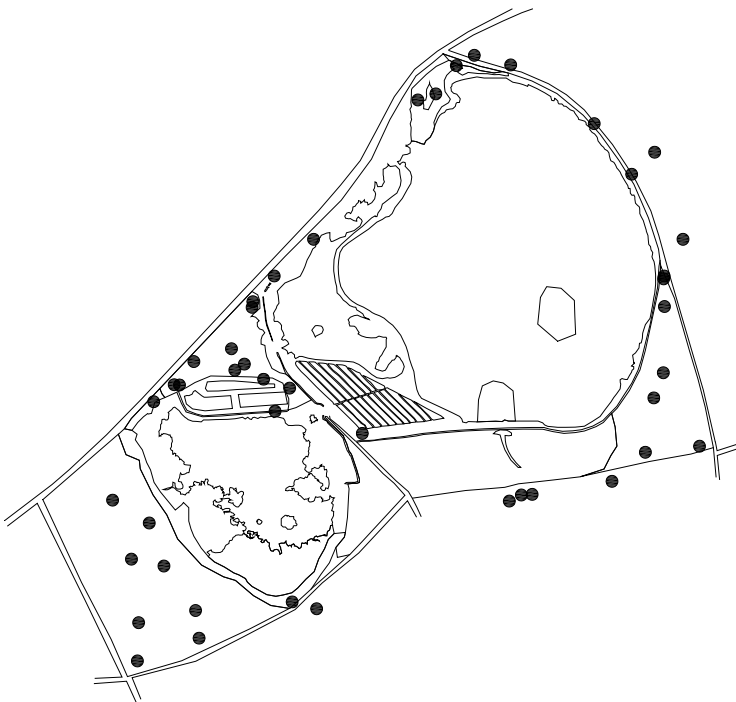
Voor deze groep is de recente kaalslag ten zuiden van het Grootmeer nog geschikt (geelgors en boomleeuwerik). In het perceel grove dennen in het zuidoosten en het lariksperceel in het westen komt deze groep ook voor. Deze percelen hebben een heel open karakter waardoor de open plekken groot genoeg zijn voor de boompieper.

Figuur 8. Voorkomen van de geelgors-groep

Ook de groene specht vindt hier een geschikte broedplaats en vooral ook een geschikte foerageerplaats in de recente kaalslag ten zuiden van het Grootmeer. De soort is hier regelmatig waargenomen.

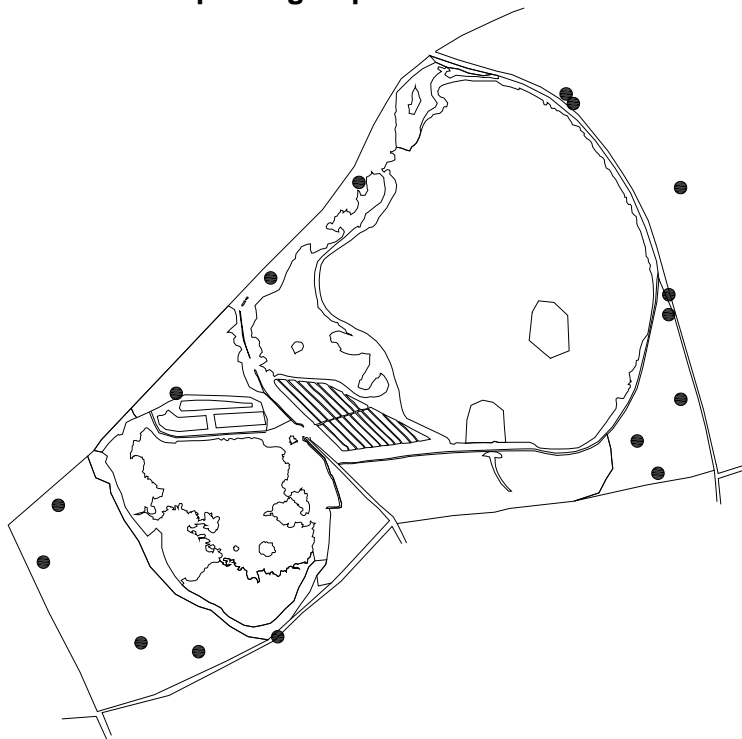
Vink-groep

Figuur 9. Voorkomen van de vink-groep

Deze groep beperkt zich tot de bossen en boomgroepen. Deze groep zit een stadium verder dan de winterkoning-groep. Voor deze groep zijn de recente kaalslagen en ook het rabattensysteem nog niet geschikt.

Grote bonte specht-groep

Figuur 10. Voorkomen van de grote bonte specht-groep

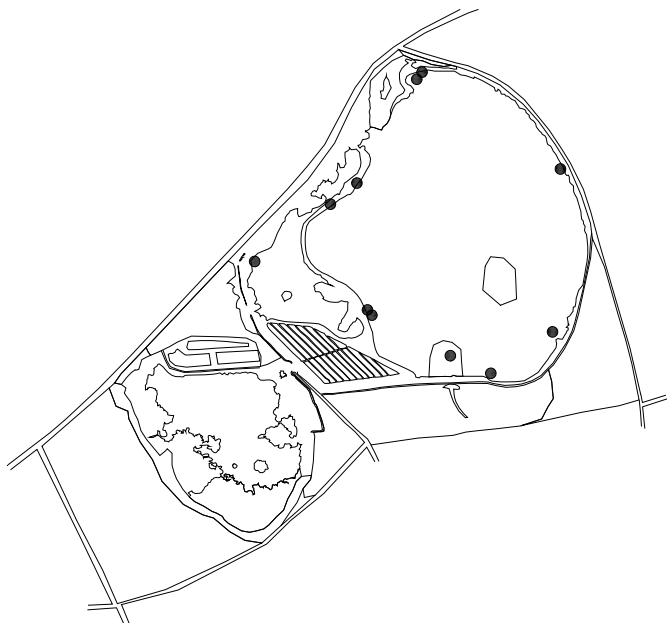
Deze groep zit vaak nog een stadium verder (qua successie) dan de vorige groep. Het zijn hier vooral de grote bonte specht en de boomkruiper die hier een rol spelen. Zij hebben wat oudere bomen nodig waarvan de schors grof genoeg geworden is om voldoende voedsel te vinden. Het is daarom ook niet verwonderlijk dat deze groep een duidelijk accent heeft in de beide, wat oudere, bospercelen.

Voor wat betreft de watervogels zijn er drie groepen van belang. Deze zijn weergegeven in tabel 4.

Tabel 4. Vogelgroepen van open water

Ecologische vogelgroep	Soorten	Biotoopeisen
Dodaars-groep	Dodaars, geoorde fuut, wintertaling, zwarte stern	Voedselarm tot matig voedselrijk open water
Slobeend-groep	Roodhalsfuut, grauwe gans, smient, krakeend, pijlstaart, zomertaling, slobeend, krooneend, tafeleend, kokmeeuw, visdief, ijsvogel	Kleinschalig, ondiep (matig) voedselrijk open water
Kuifeend-groep	Fuut, knobbelzwaan, Canadese gans, brandgans, nijlgans, bergeend, mandarijneend, wilde eend, kuifeend, meerkoet	Voedselrijk open water

Dodaars-groep

Figuur 11. Voorkomen van de dodaars-groep

De dodaars-groep is enkel vertegenwoordigd door de dodaars en de geoorde fuut. Het voorkomen beperkt zich geheel tot het Grootmeer. De westkant van het Grootmeer is het meest geschikt omdat daar meer beschutting is in de vorm van riet en waarschijnlijk mede doordat de recreatiedruk veel lager is dan aan de oostkant van het meer.

Slobeend-groep

Figuur 12. Voorkomen van de slobeend-groep

De slobbeend-groep neigt meer naar kleinschalig water. Vooral de grauwe gans is in het broedseizoen een schuwe vogel en verkiest daarom ook het dichter begroeide, en minder toegankelijke Kleinmeer als broedgebied. De andere soorten van deze groep komen alleen in het Grootmeer voor.

Kuifeend-groep

De soorten van de kuifeend-groep neigen naar voedselrijke wateren. Van de watervogelgroepen is deze groep het beste vertegenwoordigd.

Figuur 12. Voorkomen van de kuifeend-groep

Van de rietvogels komen slechts twee soorten voor in het gebied, namelijk de kleine karekiet en de rietgors. In het verleden kwam ook de roerdomp voor in het gebied. Eind jaren negentig van de vorige eeuw is de soort echter verdwenen. Waarschijnlijk is het huidige rietareaal te klein en de recreatiedruk te hoog voor deze kritische soort. De waterral wordt in de meeste jaren nog wel waargenomen. Dit jaar alleen maar op 1 april, terwijl het aantal bezoeken groot is geweest. Het is afwachten of de soort definitief terug keert. In principe moet het Kleinmeer nog steeds geschikt worden geacht. Tot voor kort kwam ook de blauwborst nog in het gebied voor. Ook deze soort is niet waargenomen tijdens de inventarisatie.

Voor rietvogels heeft het gebied zeker potentie. Er kan alleen dan een goede bezetting aan rietvogels verwacht worden als de waterstand in het Grootmeer goed op peil wordt gehouden en voldoende overjarig riet gehandhaafd wordt en de recreatiedruk laag wordt gehouden. Die situatie is nu eigenlijk alleen aanwezig in het Kleinmeer. Dat is echter te klein om voor kritische rietvogels voldoende kansen te bieden.

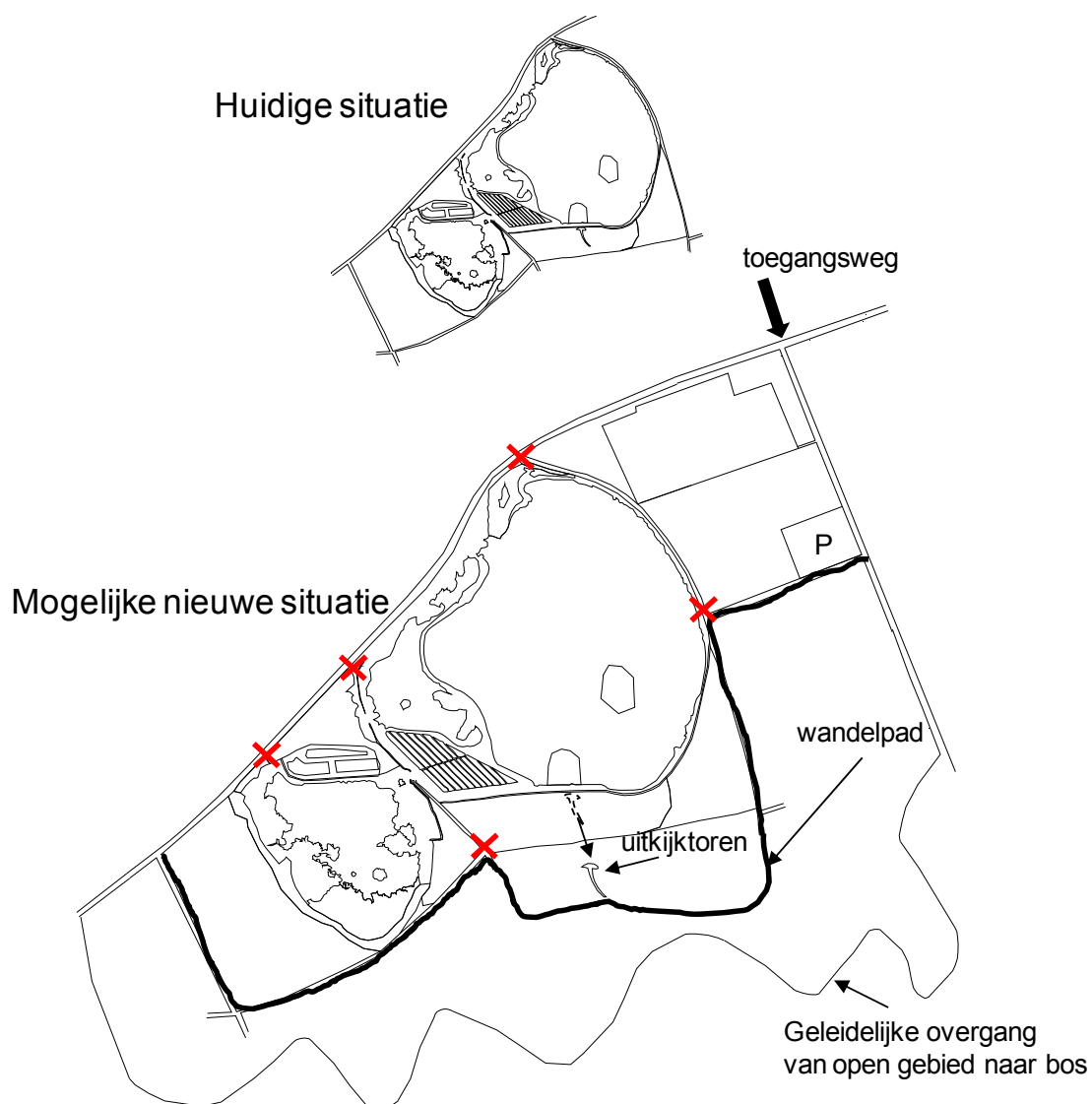

7. Beheersadviezen

Het gebied Groot- en Kleinmeer is dit jaar voor het eerst systematisch geïnterpreteerd. Het voorkomen van water- en struweelvogels is redelijk te noemen. Met betrekking tot de rietvogels is het gebied tamelijk arm aan soorten. Voor een goede bezetting aan water en rietvogels is een brede rietkraag met veel overjarig riet met wat opslag aan struiken een noodzaak. Momenteel is de hoeveelheid riet te klein om kritische soorten te herbergen. Een brede rietkraag levert niet alleen meer geschikt biotoop op maar brengt ook meer rust op het water. Vooral waterriet is voor de meeste rietvogels van belang. Dat betekent dat er permanent een flink oppervlak aan riet in het water moet staan en daarvoor is een constant hoog waterpeil nodig. De laatste jaren worden er hele grote schommelingen in het waterpeil gezien. Voor rietvogels en natuurlijk watervogels is dit niet gunstig. Bovendien is de recreatiedruk bij het Grootmeer heel erg hoog. Zeer regelmatig rennen er loslopende honden door het ven en ook wordt er vaak met paarden door het ven gereden. Het behoeft geen betoog dat dit voor de vogelstand ongunstig is. Rond de vennen is de laatste jaren een aardig mozaïeklandschap gecreëerd van struweellandschap in verschillende stadia. Dit levert een redelijk goede stand aan struweelvogels op en is landschappelijk erg fraai. Het is echter wel zaak om dit landschapstype intensief te beheren zodat de verschillende successiestadia in stand blijven. De meest recente kaalslagen ten zuiden van het Grootmeer hebben de neiging om zeer snel dicht te groeien met vooral Amerikaanse eik.

Om landschappelijk een nog fraaier gebied te vormen en tevens de aantrekkingskracht op struweelvogels te vergroten is het raadzaam om het open gebied rond de vennen te vergroten en de open vlakken zo te beheren dat oppervlakten van minimaal 0.3 hectare ontstaan in verschillende begroeiingstadia. Kleiner is niet wenselijk omdat sommige soorten een minimaal oppervlak aan min of meer uniform biotoop vereisen (onder andere geelgors en boomleeuwerik). Gefaseerd in tijd kunnen alle vlakken dan om de tien jaar worden teruggezet. Een aantal vlakken kunnen permanent beheerd worden als heideveldjes. Bij deze veldjes is het dan zaak om jaarlijks veel opschot van bomen en struiken te verwijderen. Om het rabattensysteem voor struweelvogels aantrekkelijk te houden zou het nu al teruggezet moeten worden.

Figuur 13. Inrichtingsvoorstel

De bosranden zouden een golvende vorm kunnen krijgen om zodoende de bosrand in lengte te vergroten. Het open gebied zou dan geleidelijk in bos kunnen overgaan. Ecologisch is dit veel waardevoller dan een abrupte overgang van open gebied naar opgaand bos, vaak ook nog gescheiden door middel van een zandpad. Om de recreatiedruk op de vennen te verkleinen is het raadzaam om een aantal paden af te sluiten (rode kruisjes in figuur 13) en de parkeerplaats wat verder van het Grootmeer af te leggen. Vanaf de parkeerplaats zou dan een wandelpad naar de uitkijktoren gelegd kunnen worden die iets verder van het ven af geplaatst zou kunnen worden. De noordkant van het Grootmeer heeft al een goede begroeiing van wilgenkoepels en riet maar ondervindt veel hinder van verkeer en recreatie. Het is daarom raadzaam om het pad dat naast het ven loopt te laten vervallen en de recreanten langs de bosrand naar de parkeerplaats te leiden.

Het pad direct ten zuiden van het ven geeft veel verstoring voor het ven waarbij vooral veel honden het ven in rennen. Dit pad zou ook kunnen vervallen als een nieuw wandelpad van de parkeerplaats naar de uitkijktoren leidt. Door het open karakter zal de beleving groot blijven terwijl de natuurwaarden significant zullen toenemen.

Het lariksbos ten zuidwesten van het Kleinmeer zou gekapt kunnen worden en eventueel zou het gebied wat kunnen worden uitgelaagd, zodat hier een vochtig verruigend struweellandschap kan ontstaan. De wind die meestal uit het zuidwesten komt heeft dan een gunstige uitwerking op het ven.

Literatuur

- Van Dijk A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Van Nierop Ingenieurs in bosbouw en ecologie, Beheersvisie Groot-/Kleinmeer 2008-2018, Riethoven januari 2009.
- Kolsters Jan, de Veer Wil, Buikheide 2006, Inventarisatie broedvogels en rode bosmieren, en analyse van de begroeiing in relatie tot de broedvogels, Vogelwerkgroep De Kempen, 2007.
- Kessel van Jacques, Grootmeer en Kleinmeer, Advies beheersvisie 2009-2018, Vogelwerkgroep De Kempen, 2008
- Samenwerkingsverband West-Brabantse Vogelwerkgroepen. 2007. Atlas van de West-Brabantse broedvogels. NPN media, Breda.
- Vermeersch G, Et. al., 2004, Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel.
- Sierdsema H. 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen.
- Kolsters Jan, Wouters Pieter, Broedvogelinventarisatie van de voormalige viskwekerij Valkenswaard in 2005, Vogelwerkgroep De Kempen, 2006.

Soortkaarten

Dodaars n = 6

Fuut n = 3

Georde fuut n =5

Grauwe gans n = 5

Canadese gans n = 3

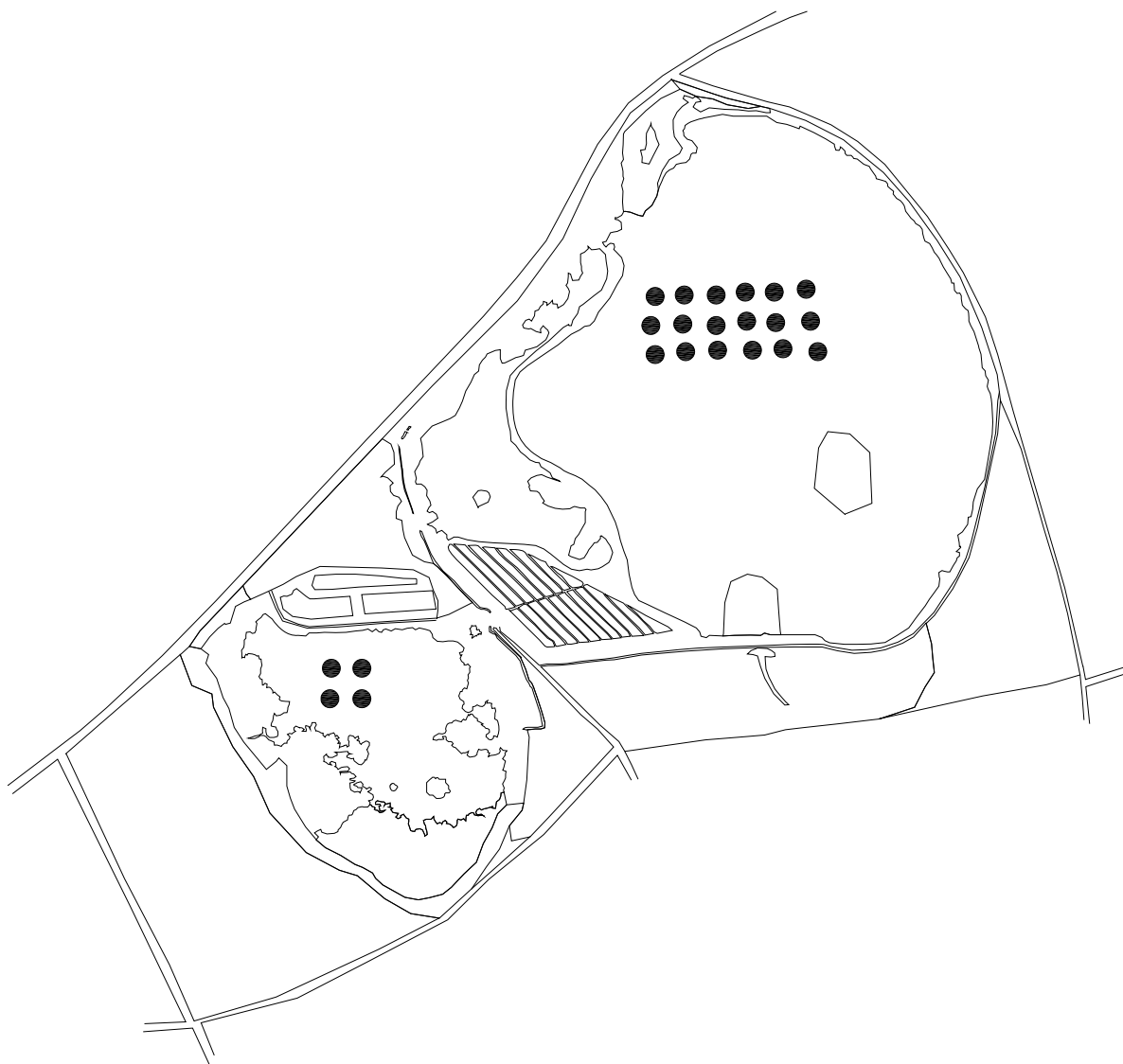
Nijlgans n = 1

Krakeend n = 3

Wilde eend n = 22

Zomertaling n = 1

Slobeend n = 1

Tafeleend n = 2

Kuifeend n = 5

Waterhoen n = 6

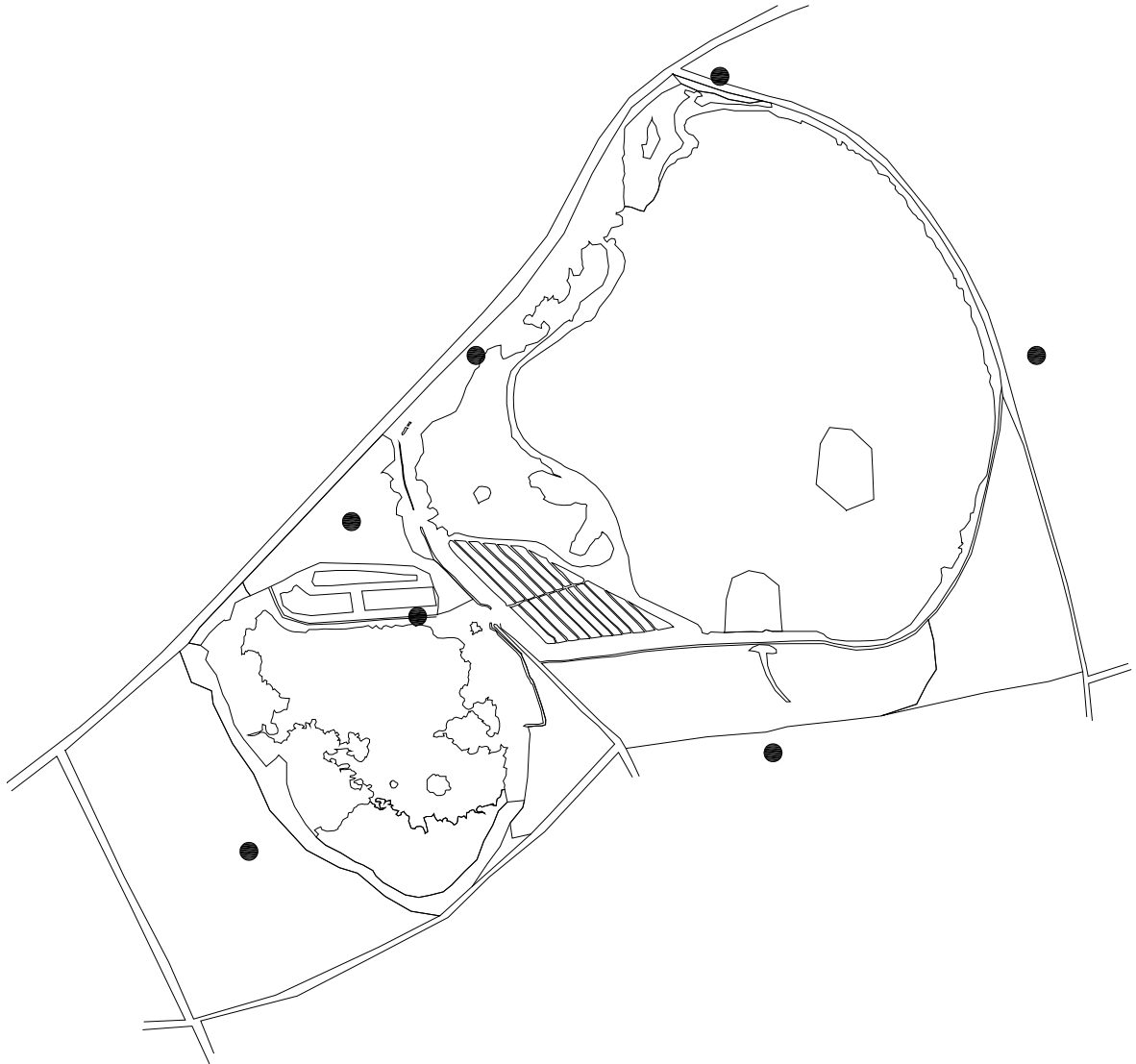
Meerkoet n = 13

Holenduif n = 1

Houtduif n = 5 (+2)

Zomertortel n = 3

Koekoek n = 1

Bosuil n = 2

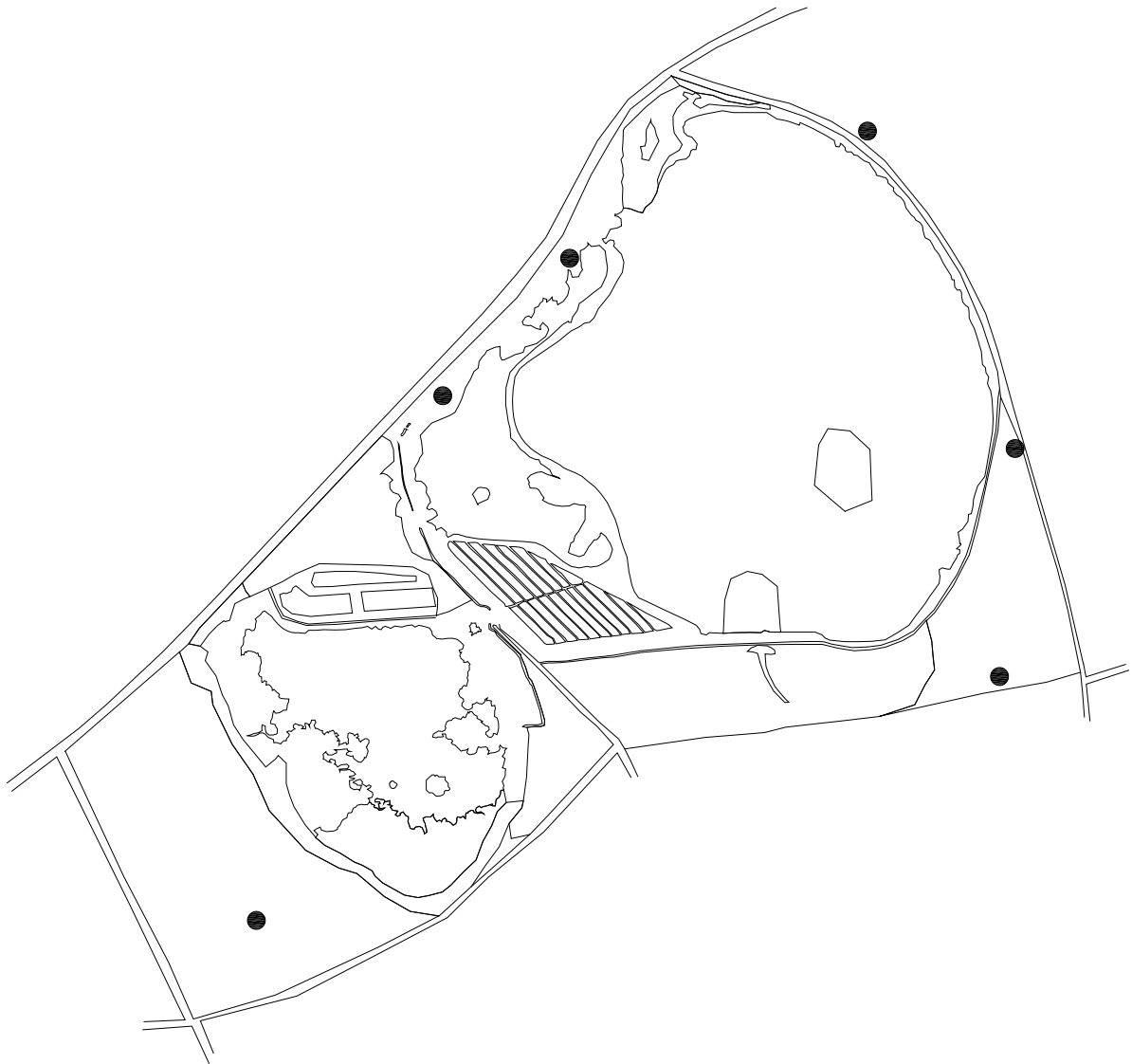
Groene specht n = 1

Zwarte specht n = 0 (+1)

Grote bonte specht n = 6

Kleine bonte specht n = 1

Boomleeuwerik n = 1

Boompieper n = 2

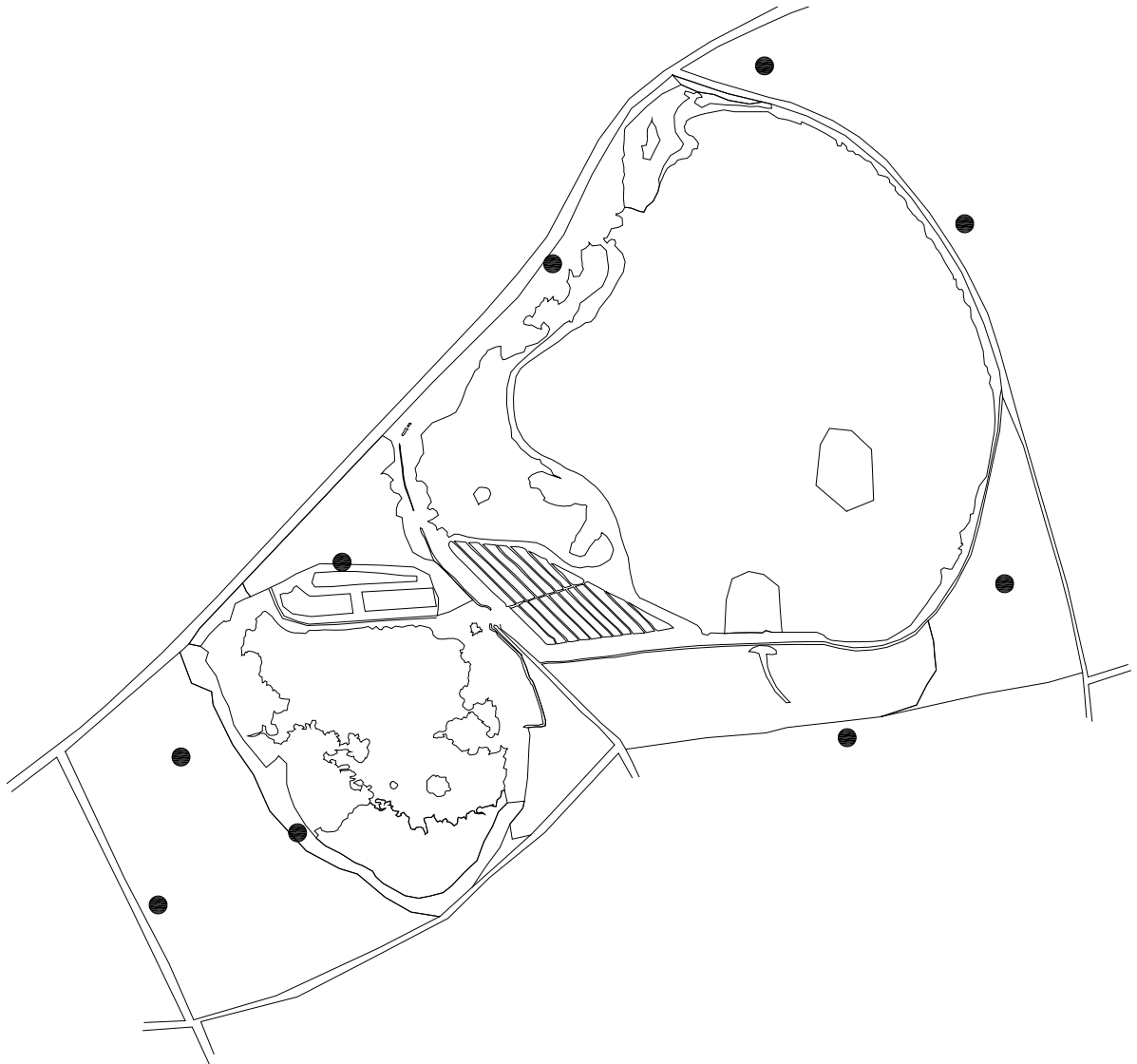

Witte kwikstaart n = 2

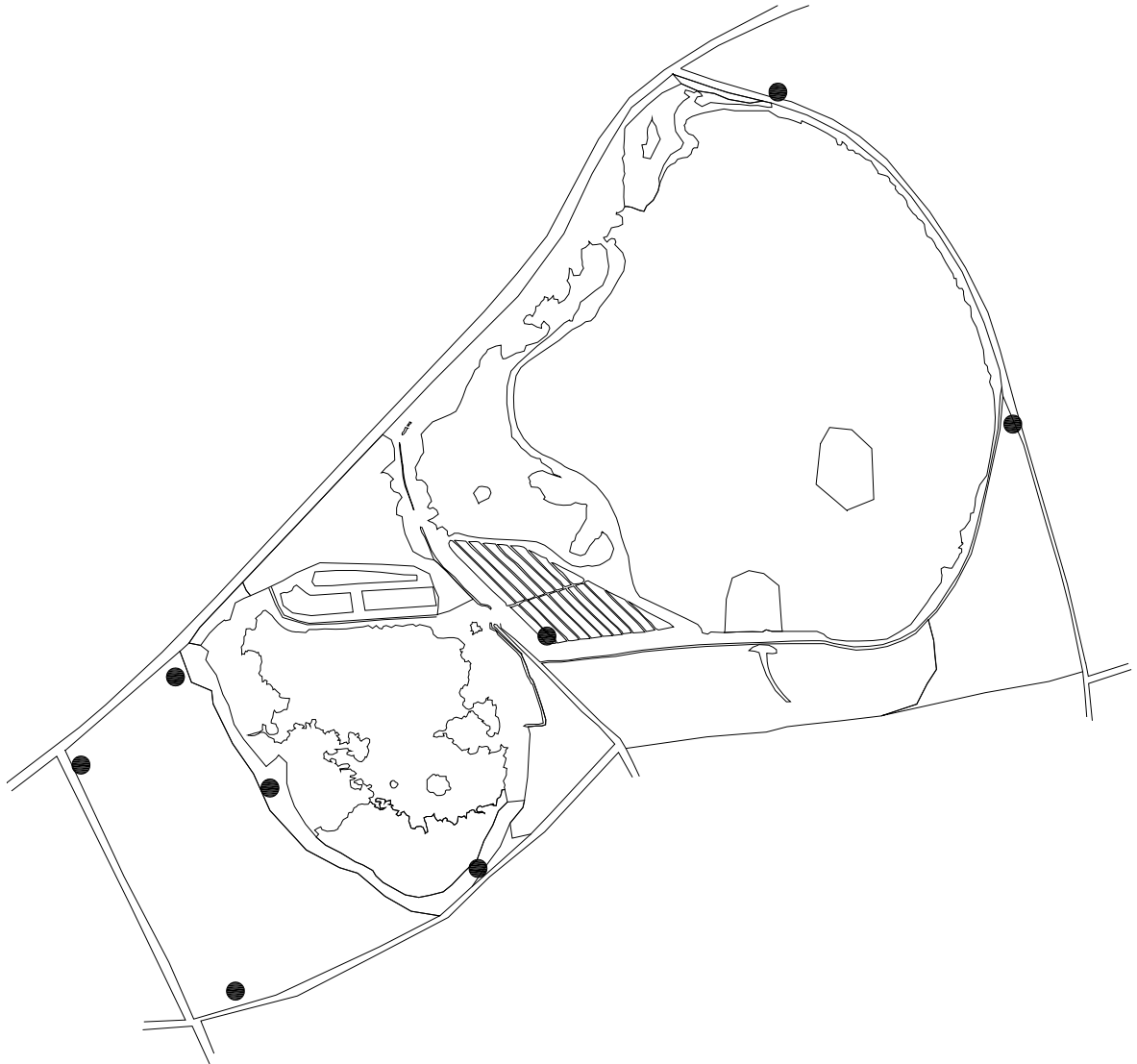
Winterkoning n = 6 (+3)

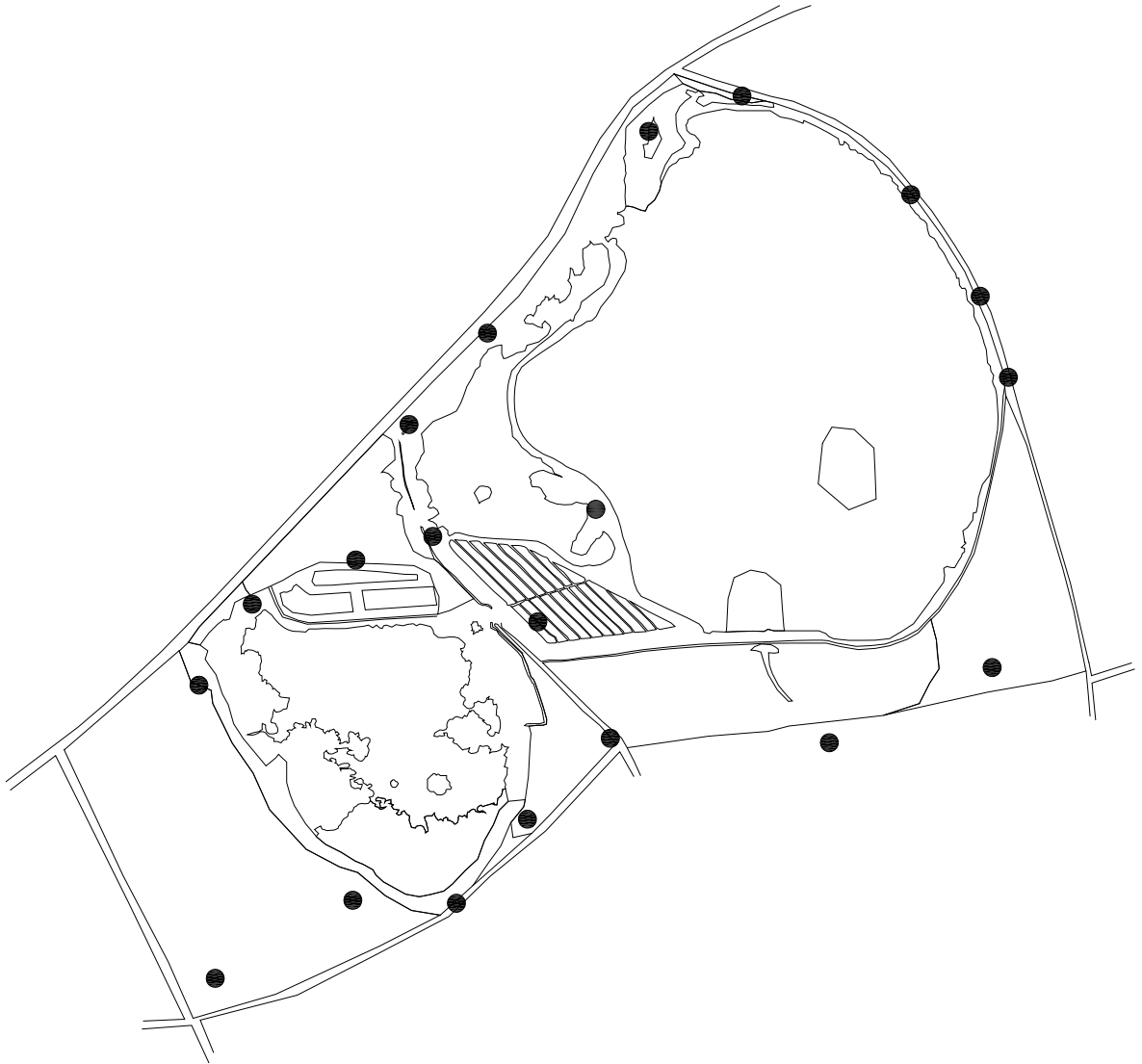
Heggenmus n = 4

Roodborst n = 8

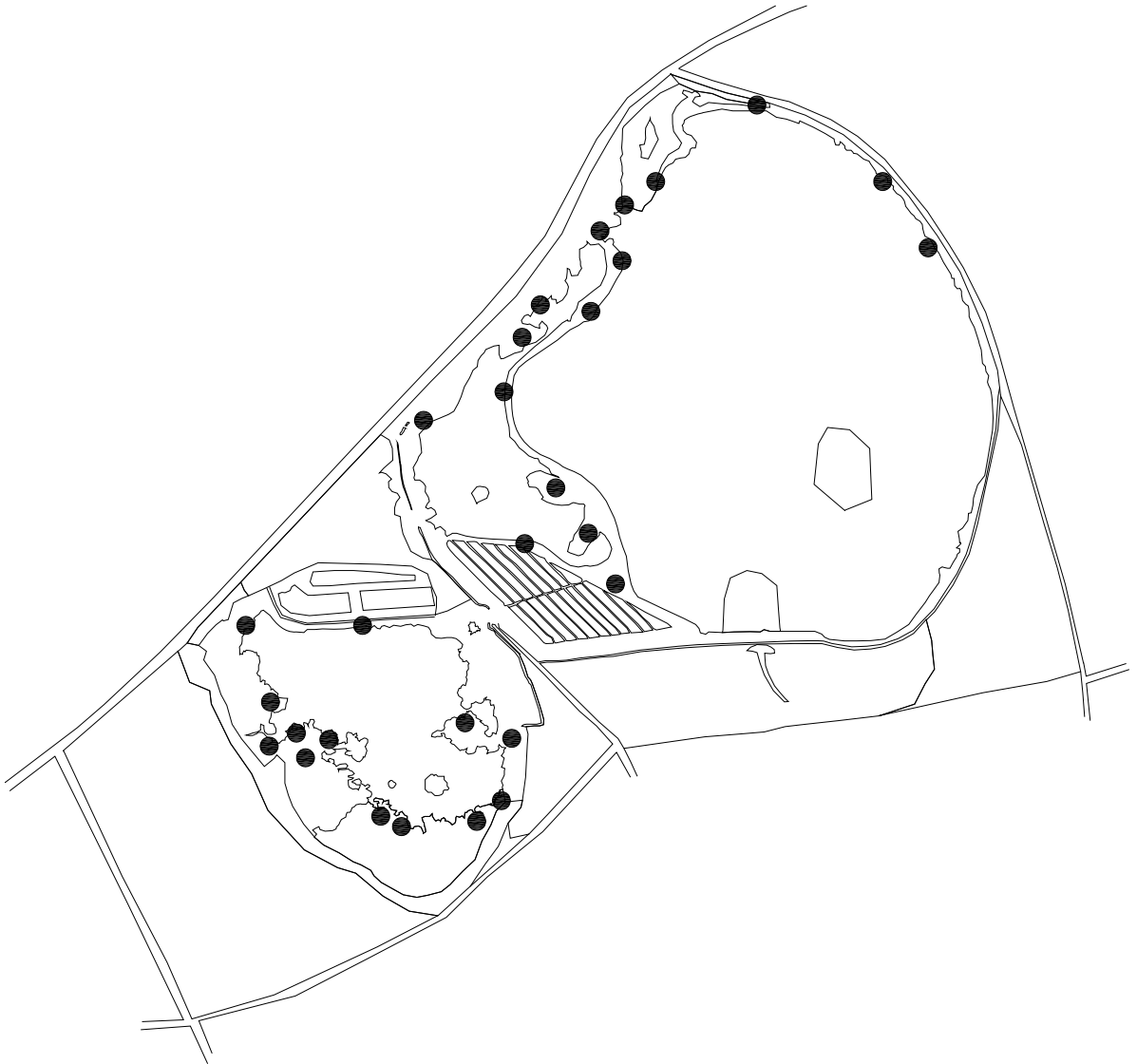
Merel n =19 (+1)

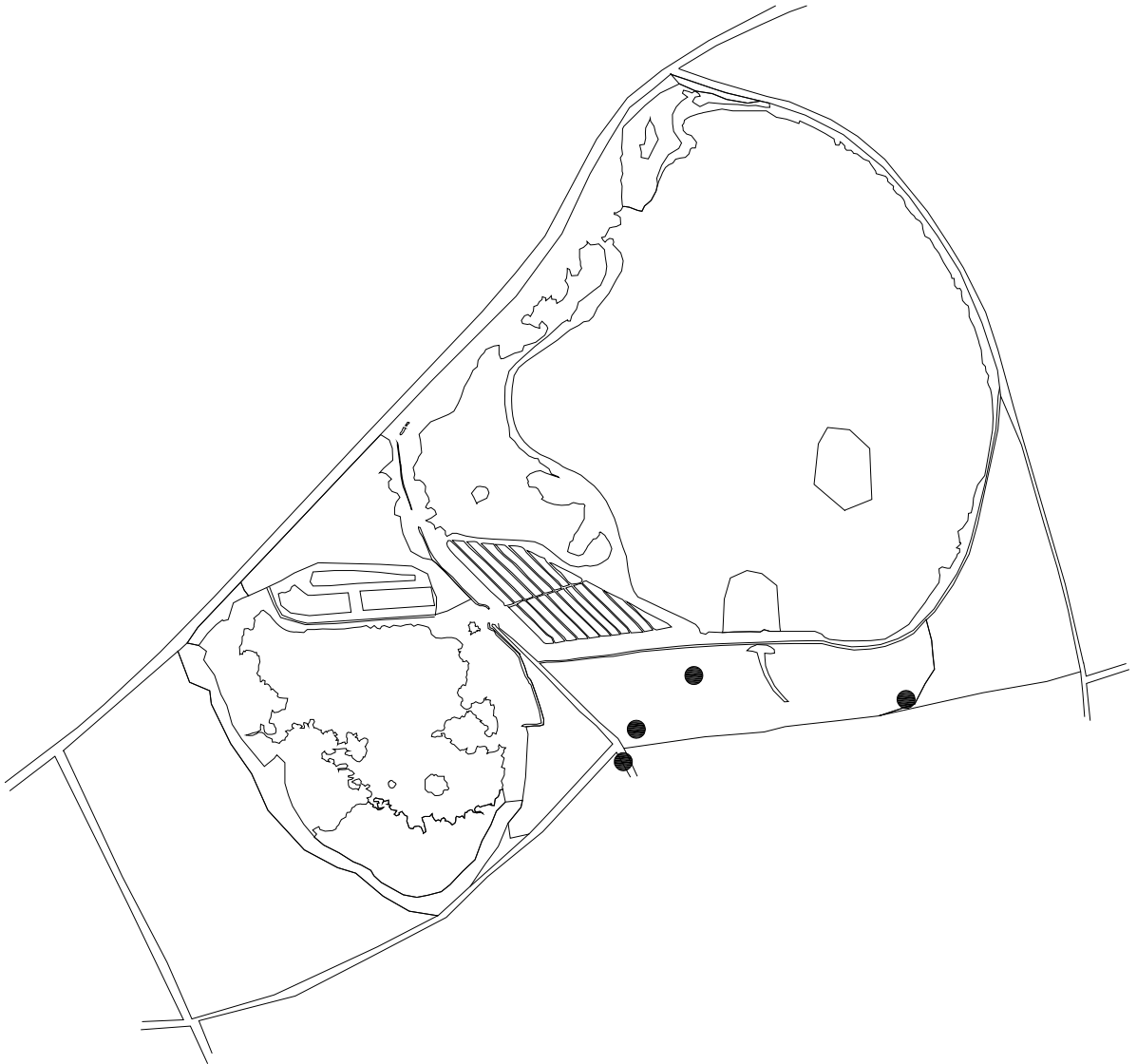
Zanglijster n = 1

Kleine karekiet n = 29

Grasmus n = 4

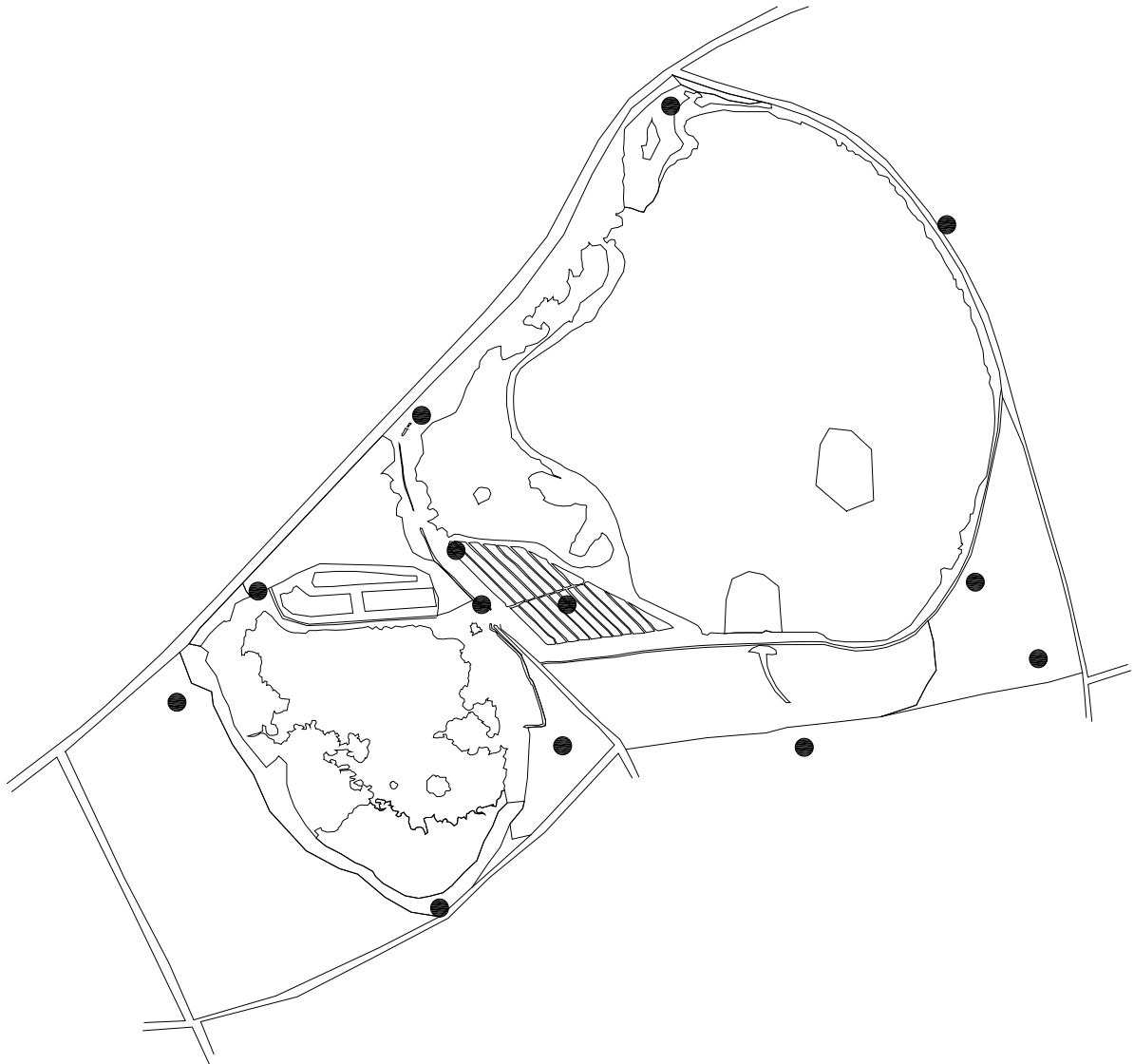

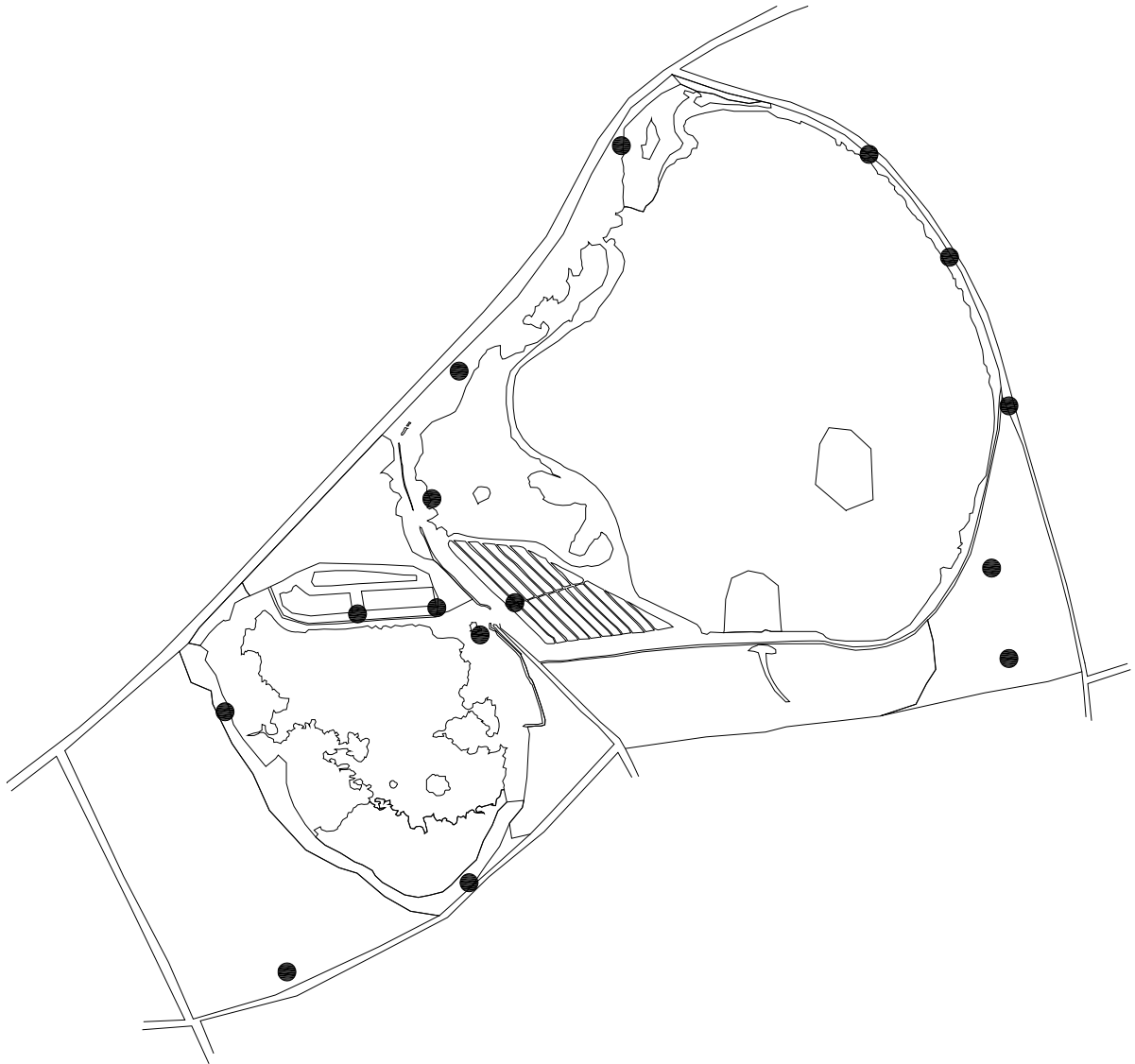
Tuinfluiters n = 9

Zwartkop n = 12 (+1)

Tjiftjaf n = 15

Fitis n = 14

Goudhaan n = 4 (+1)

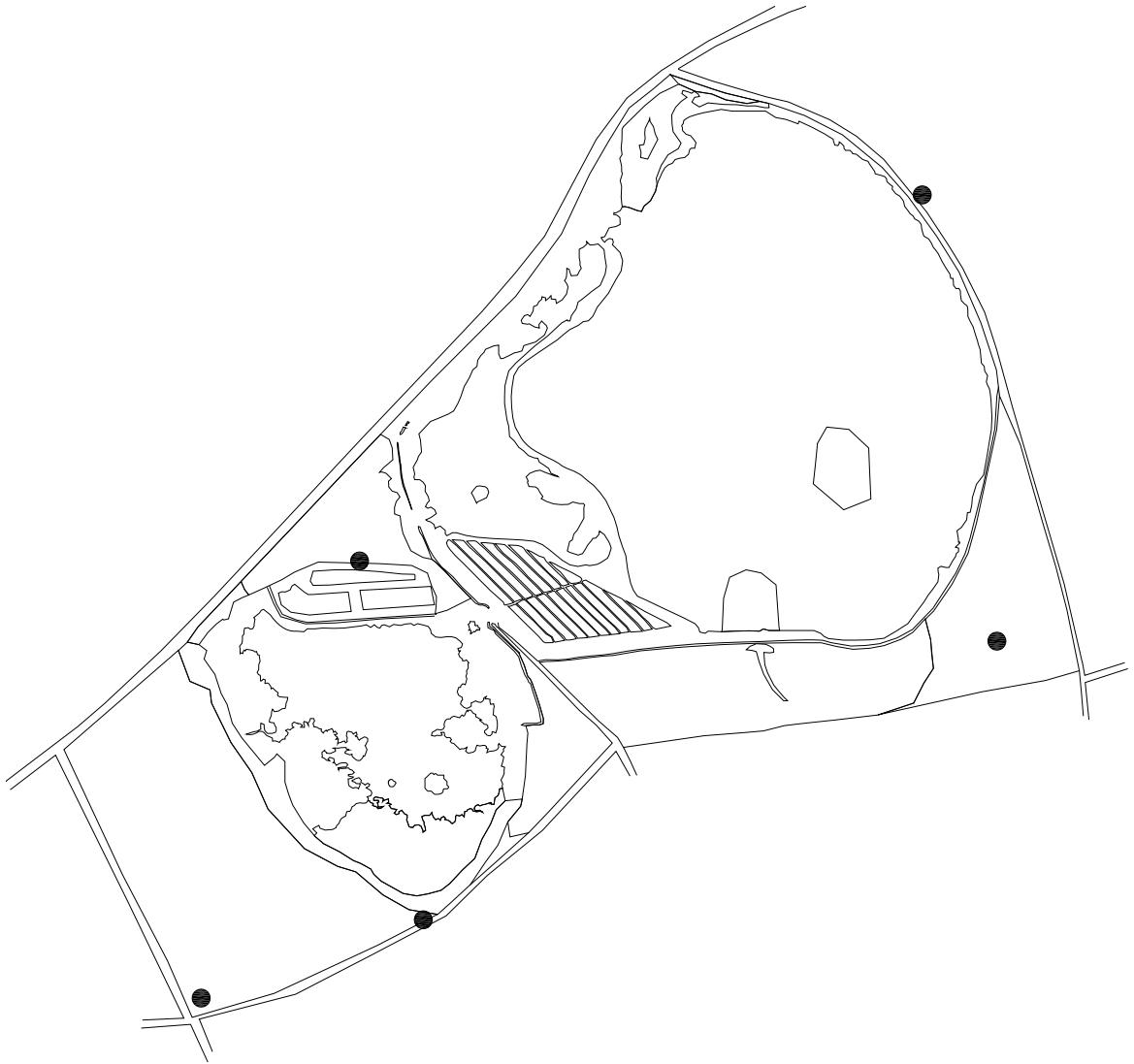
Staatmees n = 4

Matkop n = 1 (+1)

Kuifmees n = 5

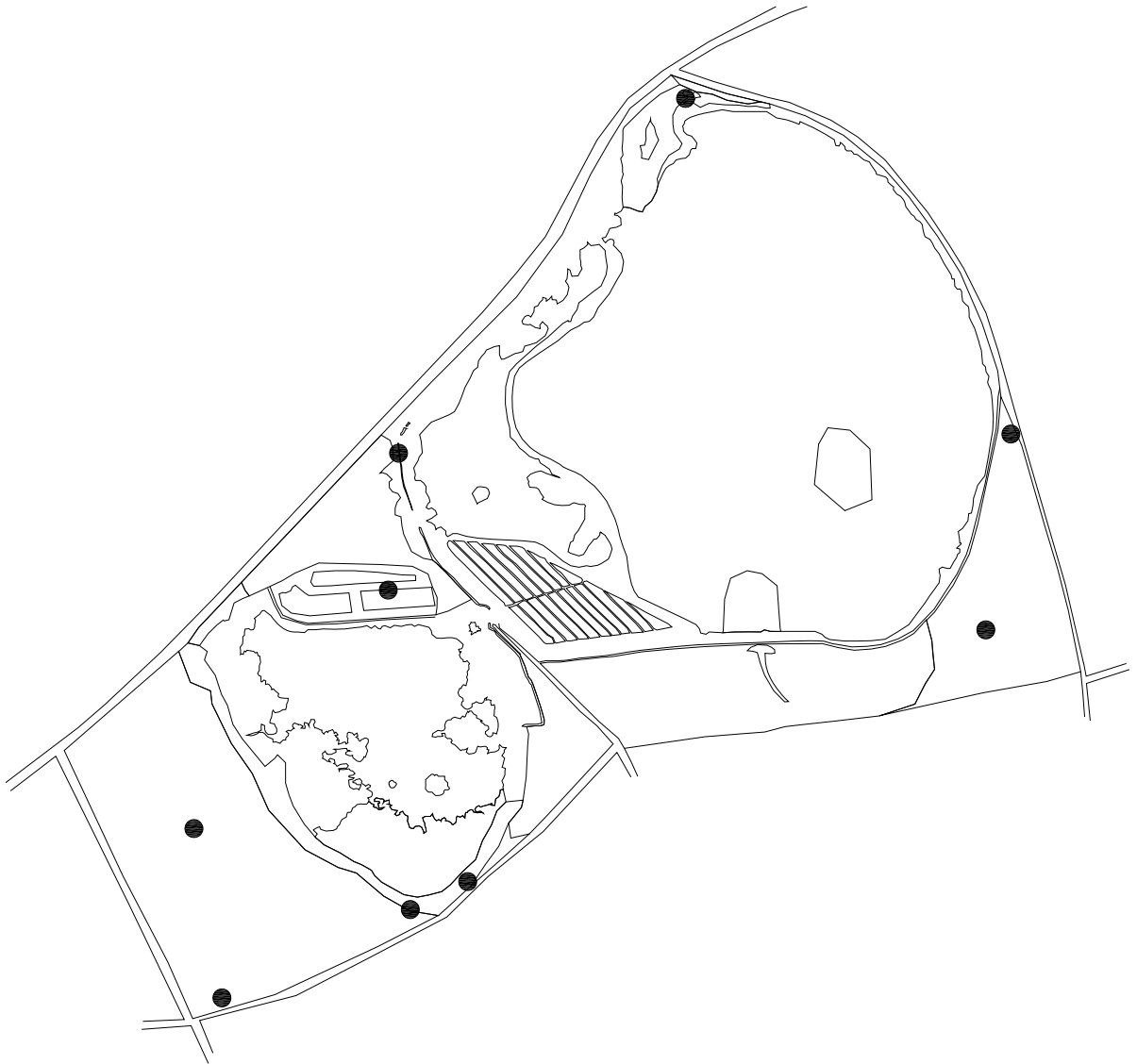

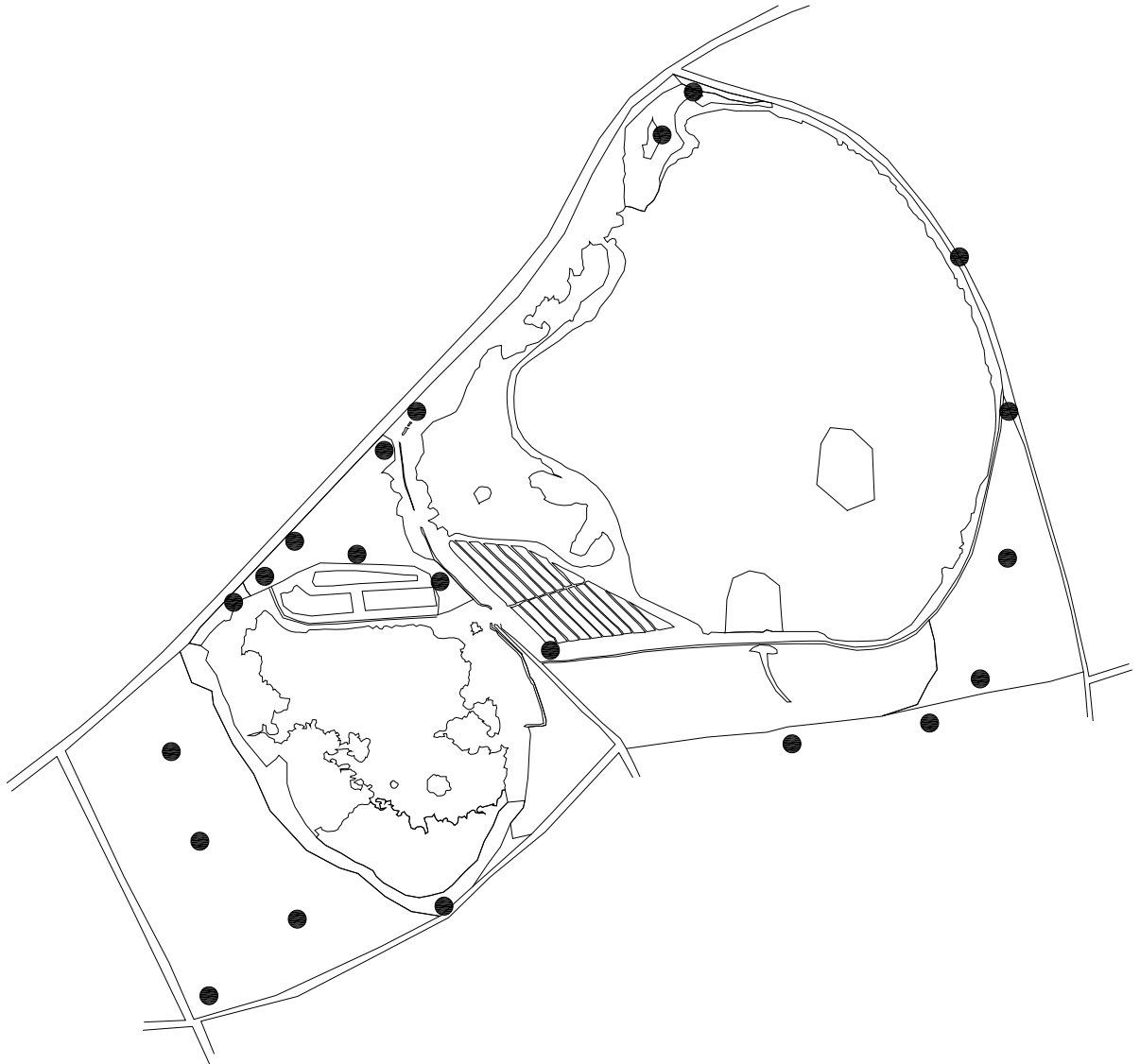
Zwarte mees n = 2

Pimpelmees n = 9

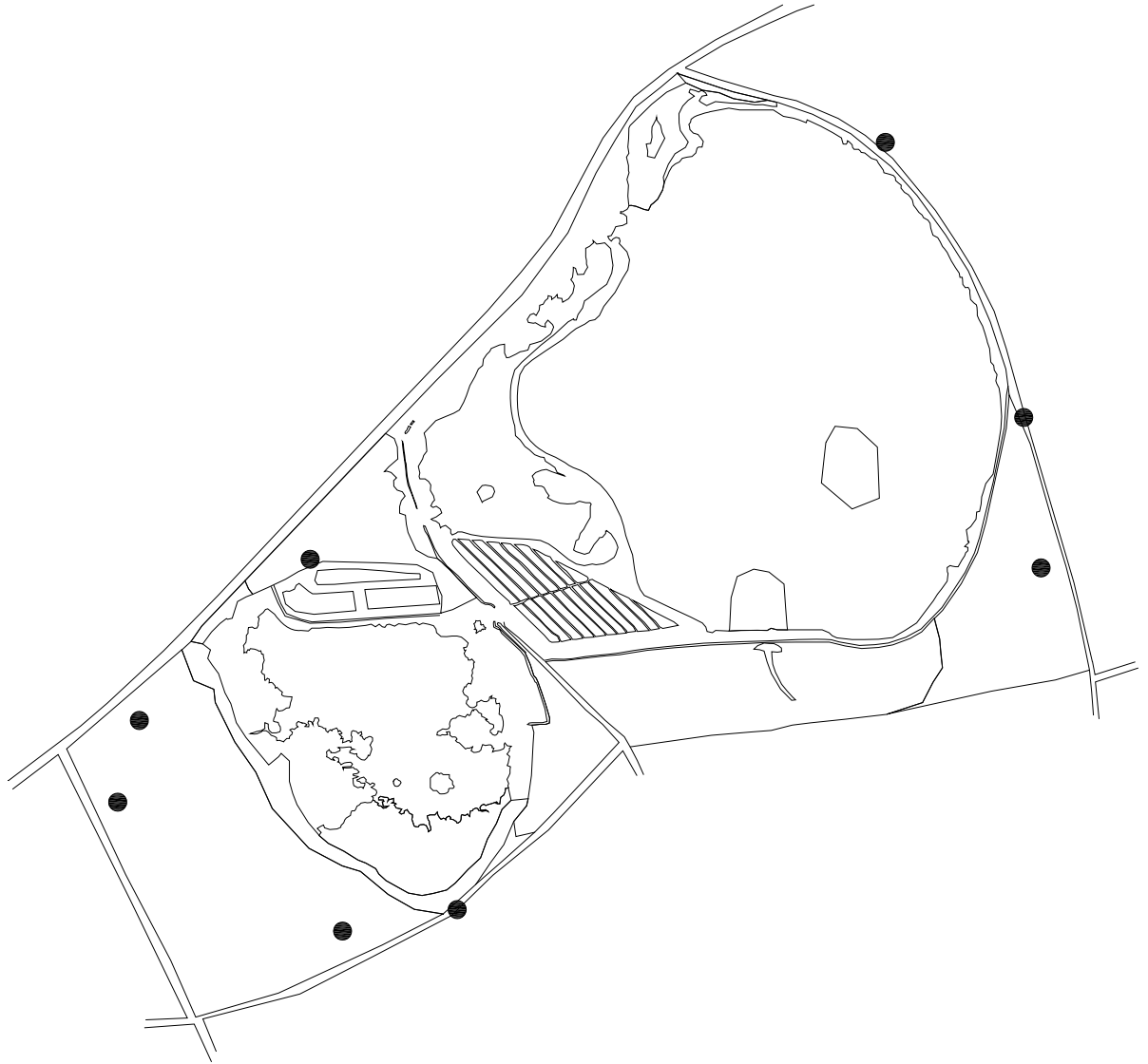
Koolmees n = 19 (+2)

Boomklever n = 3

Boomkruiper n = 8

Wielewaal n = 1

Gaai n = 3

Kauw n = 0 (+1)

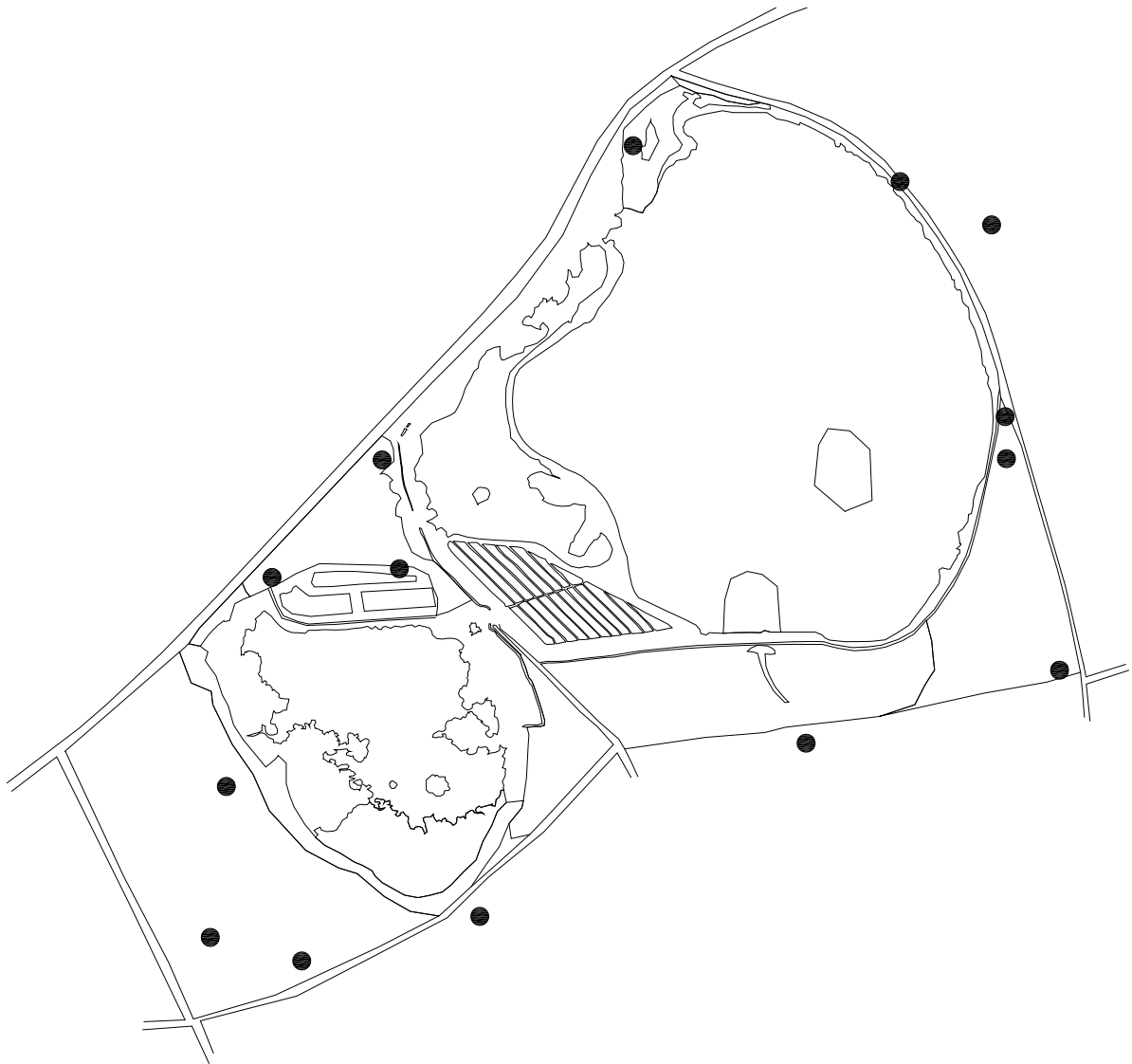

Zwarte kraai n = 2

Vink n = 11 (+3)

Groenling n = 2

Kruisbek n = 0 (+1)

Goudvink n = 0 (+1)

Geelgors n = 1

Rietgors n = 5

